

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΦΥΣΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

**ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΗ ΣΕ ΠΟΛΥ-ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ:
Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ.**

της
Ελευθερίας Μορέλα

Μεταπτυχιακή Διατριβή που υποβάλλεται στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών «Ψυχολογία της Άσκησης» του Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

Εγκριμένο από το καθηγητικό σώμα

1^{ος} Επιβλέπων καθηγητής: Αντώνης Χατζηγεωργιάδης

2^{ος} Επιβλέπων καθηγητής: Στυλιανή Χρόνη

3^{ος} Επιβλέπων καθηγητής: Μαρία Χασσάνδρα

2011

© 2011

Ελευθερία Π. Μορέλα

ALL RIGHTS RESERVED

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Στο σημείο αυτό θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους που συνέβαλλαν και βοήθησαν στην πραγματοποίηση της συγκεκριμένης μεταπτυχιακής διατριβής. Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τον κ. Αντώνη Χατζηγεωργιάδη, επιβλέποντα καθηγητή της μεταπτυχιακής διατριβής και επίκουρο καθηγητή του Τμήματος Επιστήμης Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, που μου έδωσε την ευκαιρία να ασχοληθώ με την παρούσα εργασία, καθώς και για την καθοδήγηση και την αμέριστη ηθική συμπαράσταση του σε κάθε φάση της δημιουργίας της. Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους προπονητές και τους αθλητές, η συνεισφορά των οποίων ήταν ιδιαίτερα σημαντική για την επιτυχή ολοκλήρωση της εργασίας αυτής. Ομοίως, αισθάνομαι την ανάγκη να ευχαριστήσω τους συμφοιτητές μου στο Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών στην Ψυχολογία της Άσκησης, των οποίων οι ζωντανές συζητήσεις και οι πολύτιμες συμβουλές τους διαμόρφωσαν μεγάλο μέρος της σκέψης μου. Τέλος, θέλω να εκφράσω την ευγνωμοσύνη στην οικογένεια μου για την διαρκή τους υποστήριξη που επέτρεψε την διεκπεραίωση των σπουδών μου.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τον ρόλο της αθλητικής συμμετοχής στην κοινωνικοποίηση ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης. Πιο συγκεκριμένα, εξετάστηκε η σχέση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας με την συνοχή της ομάδας. Στην έρευνα συμμετείχαν 300 αθλητές, με μέσο όρο ηλικίας 15.56 χρόνια. Από αυτούς, 217 ήταν ελληνικής καταγωγής και 83 ήταν ξένοι ή μετανάστες 1^{ης}/2^{ης} γενιάς. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο Εθνική – Πολιτιστική Ταυτότητα (Kouli & Papaioannou, 2009) το οποίο εξετάζει δύο διαστάσεις εθνικής ταυτότητας (αναγνώριση και περιθωριοποίηση) και δύο διαστάσεις πολιτιστικής ταυτότητας (αφομοίωση, και έλλειψη αλληλεπίδρασης), και το Ερωτηματολόγιο Περιβάλλοντος Ομάδας για Νεαρούς Αθλητές (Eys, Loughhead, Bray, & Carron, 2009), το οποίο εξετάζει δύο διαστάσεις της συνοχής (συνοχή έργου και κοινωνική συνοχή). Ανάλυση συσχετίσεων έδειξαν ότι τόσο η συνοχή στο έργο όσο και η κοινωνική συνοχή σχετίζονται θετικά με το αίσθημα της αναγνώρισης και με την αφομοίωση, και αρνητικά με τα αισθήματα της περιθωριοποίησης. Επιπλέον, αναλύσεις παλινδρόμησης έδειξαν ότι η συνοχή προβλέπει κυρίως την αποφυγή της περιθωριοποίησης. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας ενισχύουν την πεποίθηση ότι ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει στην άμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων και βοηθήσει στην ενσωμάτωση των νεαρών μεταναστών αθλητών. Από την έρευνα προκύπτει ότι στις ομάδες με συνοχή προάγεται μια κοινή αίσθηση ένταξης και συμμετοχής και έτσι ενισχύεται η διαδικασία της αφομοίωσης, ενώ περιορίζεται σημαντικά ο κοινωνικός αποκλεισμών των μειονοτικών ομάδων.

Λέξεις κλειδιά: Αθλητισμός, διαπολιτισμικότητα, κοινωνικοποίηση

ABSTRACT

This study examined the role of sports participation in the socialization of people from different cultural backgrounds. In particular, this study investigated the relationship between ethnic-cultural identity and team cohesion. Questionnaires assessing ethnic/cultural identity salience and team cohesion were completed by 300 young athletes (average age 15.5 years) with Greek (N = 217) and non-Greek (N = 83) ethnic origin. Participants completed the Ethnic/Cultural Identity Salience Questionnaire (Kouli & Papaioannou, 2009), which assesses two dimensions of ethnic identity (ethnic belonging and feelings of being fringe) and two dimensions of cultural identity (assimilation and lack of desire to interact with members of other ethnic groups); and the Group Environment Questionnaire for Young Athletes (Eys, Loughhead, Bray, & Carron, 2009), which assesses two dimensions of cohesion, task cohesion and social cohesion. The analyses revealed that both task cohesion and social cohesion were positively linked with ethnic belonging and assimilation from the larger culture, and negatively associated with feelings of being on the fringe of ethnic identity. Furthermore, regression analyses showed that cohesion mostly predicted reduced feelings of fringe. The present findings support the belief that sports can help to alleviate social inequalities and to integrate young immigrant athletes. The present study shows that in teams with high level of cohesion, a common sense of belonging and participation is being promoted; the process of assimilation is being enhanced, while social exclusion of minority groups is significantly reduced.

Key words: Sports, cross-cultural, socialization

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίδα
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	IV
ABSTRACT	V
ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	VI
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	01
Σκοπός και σημαντικότητα της έρευνας	06
Ερευνητικές υποθέσεις	06
Περιορισμοί της έρευνας	07
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ	08
Εθνική-Πολιτισμική ταυτότητα	08
Αθλητισμός και ηθική συμπεριφορά	13
Κοινωνική ένταξη-Κοινωνικός αποκλεισμός.	18
Συνοχή ομάδας	28
i. Συνοχή και ικανοποίηση	30
ii. Συνοχή και επικοινωνία	31
iii. Συνοχή και εθνική-πολιτισμική ταυτότητα	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	37
Συμμετέχοντες	37
Όργανα αξιολόγησης	38
Ερευνητική διαδικασία	39
Στατιστικές αναλύσεις	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ	41
Περιγραφικά χαρακτηριστικά κα δείκτες εσωτερικής συνοχής	41
Αναλύσεις συσχετίσεων	42

Αναλύσεις διακύμανσης	43
Αναλύσεις παλινδρόμησης	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	48
Πρακτικές εφαρμογές	53
Συμπεράσματα	55
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	56
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	74
Παράρτημα Α: Δημογραφικά χαρακτηριστικά	75
Παράρτημα Β: Ερωτηματολόγιο Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας	77
Παράρτημα Γ: Ερωτηματολόγιο Συνοχής της ομάδας (για ατομικά αθλήματα)	79
Ερωτηματολόγιο Συνοχής της ομάδας (για ομαδικά αθλήματα)	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η πολυπολιτισμικότητα των σύγχρονων κοινωνιών, ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης και της μετακίνησης πληθυσμών, έχει δημιουργήσει μια νέα πραγματικότητα και νέες προκλήσεις τόσο σε παγκόσμιο επίπεδο όσο και σε εθνικό. Σήμερα η μετανάστευση είναι μια πραγματικότητα σε όλα τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η ενσωμάτωση του μεταναστευτικού πληθυσμού, είναι μια θεσμική και κοινωνική πρόκληση για όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η συνύπαρξη πολλών διαφορετικών πολιτισμών, σε πολλές περιπτώσεις έχει φέρει στην επιφάνεια προβλήματα εσωστρέφειας, ξενοφοβίας, εθνοκεντρισμού και ρατσισμού (Ναζάκης & Χλέτσος, 2003). Πρωταρχικός στόχος των σύγχρονων κοινωνιών θα πρέπει να είναι ο σεβασμός και η αποδοχή της πολιτισμικής ποικιλίας, της συναίνεσης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τις τελευταίες δεκαετίες έχουν αναπτυχθεί πολλές θεωρίες σε διάφορα επιστημονικά πεδία (κοινωνιολογία, κοινωνική ψυχολογία, διαπολιτισμική εκπαίδευση κτλ), που έχουν περιγράψει τις διαδικασίες της ενσωμάτωσης των μεταναστών σε κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο στην χώρα υποδοχής. Σύμφωνα με διάφορες μελέτες, η μετανάστευση προκαλεί διάφορα προβλήματα στην ψυχική υγεία των ατόμων όπως άγχος, προβλήματα εξωτερίκευσης, κτλ. (Berry, 1990; Hicks, Lalonde & Pepler, 1993; Pawliuk, Grizenko, Chan-Yip, Gantous, Mathew & Nguyen, 1996) και οι ψυχολόγοι έχουν εστιάσει τις έρευνες τους στην ψυχολογική προσαρμογή των μεταναστών στις χώρες υποδοχής (Μαδιανός, 2000; Oppedal, Roysamb & Heyerdahi, 2005). Οι κοινωνιολόγοι και οι ανθρωπολόγοι διερευνούν κυρίως το αντίκτυπο της μετανάστευσης στις κοινωνικές σχέσεις και την αλληλεπίδραση μεταξύ μεταναστών και χώρας υποδοχής (Brettell & Hollifield, 2000), ενώ οι παιδαγωγικές επιστήμες επικεντρώνονται στην

εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών και εστιάζουν στα διαπολιτισμικά προγράμματα εκπαίδευσης (Banks, 1993; Butt & Pahnos, 1995; Γεωργογιάννης, 1997).

Η μετανάστευση αποτελεί ένα μείζον πολιτικό ζήτημα και οι νέες πολιτικές πρακτικές τείνουν ολοένα και περισσότερο να συμπεριλαμβάνουν τον αθλητισμό ως μέσο για την ένταξη των μεταναστών. Παρόλα αυτά, η έρευνα για τον αθλητισμό και την μετανάστευση παραμένει περιορισμένη (Arnaud 2002; Juniu 2000; Lleixá & Soler 2004; Mosely, Cashman, O'Hara, & Weatherburn, 1997; Stodolska & Alexandris, 2004).

Ο αθλητισμός είναι ένα αναγνωρισμένο κοινωνικό φαινόμενο. Ο χώρος του αθλητισμού έχει κάποια χαρακτηριστικά που ενδεχομένως επηρεάζουν τις διαδικασίες κοινωνικοποίησης και συχνά χαρακτηρίζεται ως περιβάλλον ίσων ευκαιριών και φυλετικής ισότητας (Green & Hardman, 2000). Ο ρόλος του αθλητισμού στην προώθηση της κοινωνικής ολοκλήρωσης, ιδίως των νέων ανθρώπων, είναι ευρέως αναγνωρισμένος. Επιπλέον, έχει υποστηριχθεί ότι ο αθλητισμός ενισχύει την κατανόηση και την εκτίμηση των πολιτισμικών διαφορών και συμβάλλει στην καταπολέμηση των προκαταλήψεων, περιορίζοντας τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού των μεταναστών και των μειονοτικών ομάδων (Niessen, 2000). Οι μετακινήσεις και η συνεχής κινητικότητα καθώς και οι αθλητικές συναντήσεις με τη συμμετοχή μιας μεγάλης ποικιλίας ατόμων, με διαφορετική κουλτούρα, συνήθειες και αξίες, αποδεικνύουν τη πολυπολιτισμικότητα του αθλητικού φαινομένου. Ο σεβασμός δε, που επιδεικνύεται στη διαφορετικότητα των ανθρώπων, αποτελεί ίσως το ουσιαστικότερο παράδειγμα εκπαίδευσης για δημοκρατικές κοινωνίες που επιδιώκουν την κοινωνική συνοχή.

Οι Mosely, Cashman, O'Hara, και Weatherburn (1997), υποστήριξαν ότι για να επιτευχθεί η κοινωνική ένταξη, είναι σημαντικό να υπάρχει ισορροπία μεταξύ της αφομοίωσης των μεταναστών, του σεβασμού της πολυμορφίας και της πολιτιστικής τους ταυτότητας. Αυτή η

διαδικασία της αμοιβαίας προσαρμογής είναι σε εξέλιξη, καθώς οι άνθρωποι από διαφορετικές πολιτισμικές ομάδες διαπραγματεύονται τις ταυτότητές τους. Οι ίδιοι ερευνητές, υποστήριξαν πως σε ορισμένες περιπτώσεις οι διακρίσεις μεταξύ των ατόμων της επικρατέστερης κουλτούρας και των μεταναστών μπορούν να ενισχυθούν και από πολιτιστικές επαφές, συμπεριλαμβανομένων και των αθλητικών.

Υποστηρίζεται, ότι η συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες και σε δραστηριότητες αναψυχής μπορεί να συμβάλλει στην θετική διαμόρφωση της ταυτότητας των μεταναστών καθώς και να επηρεάσει τις διαδικασίες της κοινωνικής ένταξης (Donnelly & Coakley, 2002; Omidvar & Richmond, 2003). Ακόμα, ο αθλητισμός θεωρήθηκε ότι αναπτύσσει τις προσωπικές ικανότητες, όπως την ομαδική εργασία, το δίκαιο παιχνίδι και τον ανάλογο χαρακτήρα που βοηθά το άτομο να ενεργεί ανάλογα και να συμβάλλει στην κοινωνία (Mangan 2000; Shields & Bredemeier 1995). Ορισμένοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή στον αθλητισμό παρέχει στα άτομα ευκαιρίες για να υιοθετήσουν κοινωνικές συμπεριφορές μιας εντελώς διαφορετικής κουλτούρας (Lee, 2005). Αντίθετα, άλλοι αναφέρουν ότι τα άτομα έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιούν τον αθλητισμό ως μέσο για την διατήρηση της πολιτιστικής τους ταυτότητας (Stodolska & Alexandris, 2004).

Πολλοί ερευνητές επιχείρησαν να ορίσουν το πλαίσιο της κοινωνικής ένταξης και ορισμένοι εξέτασαν την συμβολή των αθλητικών δραστηριοτήτων στην κοινωνία γενικότερα (Duyvendak, Krouwel, Boonstra & Kraaijkamp, 1998; Engbersen & Gabriels, 1995; Jenson, 2000; Vanreusel & Bulcaen, 1992; Wohl, 1970). Έτσι ορίστηκαν τρεις διαστάσεις που ορίζουν την κοινωνική ενσωμάτωση μέσα και μέσω των σπορ: διαθρωτική ενσωμάτωση (διαφορετικά επίπεδα συμμετοχής), κοινωνικό-πολιτισμική ενσωμάτωση (διαφορετικό επίπεδο αποδοχής της πολυπολιτισμικότητας), κοινωνικό-συναισθηματική ενσωμάτωση (διαφορετικά επίπεδα

κοινωνικής αλληλεπίδρασης). Αυτές οι τρεις διαστάσεις είναι αλληλένδετες και συμπληρώνουν η μια την άλλη, αλλά κάποιες φορές μπορεί να είναι παράδοξες και αντιφατικές (Engbersen & Gabriels, 1995; Klein & Kothby, 1997).

Ο αθλητισμός συχνά περιγράφεται ως μια ανοιχτή και χωρίς αποκλεισμούς δραστηριότητα, όπου οι νέοι άνθρωποι μπορούν να αναπτύξουν ένα δίκτυο φίλων με κοινά ενδιαφέροντα (Seippel, 2002). Παρόλα αυτά, η συμμετοχή στις αθλητικές δραστηριότητες ενώ για κάποια άτομα μπορεί να έχει ευεργετικές ικανότητες για κάποια άλλα μπορεί να οδηγήσει στον αποκλεισμό (Majumdar, 2003).

Οι Anderson και Stone (1981) υποστήριξαν ότι οι αθλητικές ομάδες μπορούν να γίνουν συμβολικές αναπαραστάσεις μιας κοινότητας και ως εκ τούτου, μπορούν να παρέχουν στα άτομα μια αίσθηση αναγνώρισης σε μια συγκεκριμένη κοινότητα ή ομάδα. Καθώς αυτή η αίσθηση της αναγνώρισης αναπτύσσεται, αυξάνονται οι θετικές συνέπειες του συνεταιρίζεσθαι, ενώ ταυτόχρονα προωθούνται τα συναισθήματα των μελών της ομάδας με τα άλλα άτομα.

Ο αθλητισμός έχει αναδειχτεί σε σημαντικό σύμβολο σε διεθνές επίπεδο, τόσο για τα άτομα ξεχωριστά όσο και για την κοινωνία γενικότερα. Η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών μέσω του αθλητισμού είναι ένα πολύπλευρο ζήτημα που επιδέχεται διαφόρων προσεγγίσεων. Το αθλητικό περιβάλλον διαμορφώνει σε σημαντικό βαθμό τις εμπειρίες των ατόμων που συμμετέχουν και η ενασχόληση με τον αθλητισμό επιφέρει ποικίλα θετικά κοινωνικά αποτελέσματα επηρεάζοντας τις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης (Coleman 1993; Tirone & Pedlar, 2000, 2005). Προσφέρει μοναδικές ευκαιρίες για την προαγωγή των ηθικών και κοινωνικών αξιών, συμβάλλει στην μείωση της εγκληματικότητας των νέων, στην βελτίωση της στάσης τους απέναντι στην μάθηση και παρέχει δυνατότητες για ενεργό δράση των πολιτών (Sport England, 1999).

Ο αθλητισμός παραδοσιακά χαρακτηρίζεται ως μεγάλος ισοσταθμιστής και η αρένα στην οποία όλα τα πρόσωπα τυγχάνουν δίκαιης μεταχείρισης, ανεξάρτητα από την καταγωγή τους ή την κοινωνική θέση (Stoddart, 1986). Το αθλητικό περιβάλλον σέβεται και ενισχύει την διαφορετικότητα, παρέχει στα άτομα ίσες ευκαιρίες μάθησης και ομαδικής επίλυσης προβλημάτων ενώ παράλληλα αναπτύσσει την προσωπική και κοινωνική υπευθυνότητα των ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, για την ομαλότερη ένταξη τους στην κοινωνία. Επιπλέον, παρέχει ευκαιρίες για κοινωνικοποίηση και συνεργασία, ενθαρρύνει τη λήψη αποφάσεων και την ανάπτυξη ενδιαφέροντος προς τους άλλους (Wuest & Lombardo, 1994).

Η συμμετοχή σε ομαδικά αθλήματα, υποστηρίζεται ότι μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων (Bailey, 2005; Elling & DeKnop, 2001; Walseth & Fasting, 2004). Τα ομαδικά αθλήματα αποτελούν μια μικρογραφία της κοινωνίας. Με την συμμετοχή σε συλλογικά αθλήματα επιτυγχάνεται η ηθικοπνευματική καλλιέργεια του ατόμου και το άτομο γίνεται υπεύθυνο τόσο για τις δικές του πράξεις όσο και για την συλλογική έκβαση του παιχνιδιού. Ο αθλητής αποκτά πνεύμα αλληλεγγύης, ειλικρίνειας και συνέπειας ενώ ταυτόχρονα ενισχύεται η κοινωνική του συνείδηση καθώς υπηρετεί την ομάδα και όχι το εγώ. Μια από τις σημαντικότερες διαστάσεις του αθλητικού περιβάλλοντος είναι η συνοχή της ομάδας, η οποία αποτελεί απαραίτητο συστατικό για την επιτυχία των στόχων της. Στις ομάδες που συμμετέχουν και ξένοι παίκτες η συνοχή αποτελεί μια ιδιαίτερη διαδικασία, καθώς το πολιτισμικό υπόβαθρο των παικτών και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά τους διαφέρουν. Η παρούσα έρευνα επιχειρήσει να διερευνήσει τον ρόλο της συνοχής στις διαδικασίες κοινωνικής ενσωμάτωσης και να εξετάσει την σχέση της συνοχής της ομάδας με την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα των συμμετεχόντων.

Σκοπός και Σημαντικότητα της Έρευνας

Ο αθλητισμός είναι από τις λίγες κοινωνικές δραστηριότητες των ανθρώπων που αναγνωρίζεται σχεδόν σε κάθε κοινότητα και πολιτισμό ως το μέσο για την προσέγγιση των λαών (Eitzen & Sage, 2003). Για πολλά άτομα, η συμμετοχή τους σε αθλητικές δραστηριότητες πηγάζει από την επιθυμία τους να είναι μέλος μια συνεκτικής ομάδας και να μπορούν να εξωτερικεύσουν τα συναισθήματα της αναγνώρισης. Για πολλούς συμμετέχοντες, οι λόγοι αθλητικής συμμετοχής επικεντρώνονται στα οφέλη για την υγεία και στην ψυχαγωγία, ενώ για άλλους η αθλητική συμμετοχή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την ταυτότητα και την αυτοεικόνα (Weiss, 2001).

Η σύνδεση μεταξύ αθλητισμού και μετανάστευσης παραμένει ένα πεδίο σχετικά ανεξερεύνητο, καθώς παρατηρείται έλλειψη εξειδικευμένων μελετών που θα μπορούσαν να διαφωτίσουν της βασικές πτυχές του φαινομένου. Η παρούσα μελέτη αποτελεί ένα εγχείρημα για την κάλυψη του συγκεκριμένου ερευνητικού κενού και επιχειρεί να εξετάσει το ρόλο του αθλητισμού στην δόμηση της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας και στην κοινωνική ενσωμάτωση νεαρών μεταναστών αθλητών. Πιο συγκεκριμένα, στα πλαίσια της ερευνητικής εργασίας, επιχειρήσαμε να εξετάσουμε έναν από τους σημαντικότερους παράγοντες του αθλητικού περιβάλλοντος, που είναι πιθανόν να διευκολύνει τις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης, την συνοχή της ομάδας και την σχέση της με την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα νεαρών αθλητών και αθλητριών.

Ερευνητικές Υποθέσεις

Η παρούσα έρευνα αποτελεί ένα εγχείρημα για να εξεταστεί η συμβολή του αθλητισμού στην κοινωνική ενσωμάτωση νεαρών μεταναστών και στην διαμόρφωση δημιουργικών αντιλήψεων αναφορικά με την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα. Λαμβάνοντας υπόψη την

σπουδαιότητα της συνοχής στις αθλητικές ομάδες, περιμέναμε ότι η συνοχή έχει θετική σχέση με την αφομοίωση και αρνητική με τα αισθήματα της περιθωριοποίησης και την έλλειψη αλληλεπίδρασης.

Περιορισμοί της Έρευνας

Σημαντικό περιορισμό πιθανά αποτέλεσε η ηλικία των συμμετεχόντων. Κύριος σκοπός της συγκεκριμένης μελέτης ήταν το δείγμα να αποτελείται από νεαρούς αθλητές ηλικίας 13 έως 18 ετών, καθώς το συγκεκριμένο εύρος ηλικίας θεωρείται κατάλληλο για την διαμόρφωση της προσωπικότητας αλλά και των στάσεων-αντιλήψεων περί εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας και ετερότητας. Επιπλέον περιορισμός του δείγματος, αποτέλεσε το ποσοστό των Ελλήνων και των ξένων ή μεταναστών αθλητών. Επιδιώξαμε οι νεαροί μετανάστες αθλητές να αποτελούν περίπου το 30% του δείγματος, για αυτό και οι αθλητικοί σύλλογοι που επιλέχθηκαν ήταν στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, όπου συναντάται μεγάλη εισροή μεταναστών κυρίως από χώρες της πρώην Σοβιετικής Ένωσης και της Αλβανίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

Στην ανασκόπηση που ακολουθεί αρχικά περιγράφεται η έννοια της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας και παρουσιάζεται η σχετική βιβλιογραφία. Ακολούθως, παρουσιάζονται στοιχεία που αφορούν τις κοινωνικές και ηθικές επιδράσεις της αθλητικής συμμετοχής με έμφαση στην κοινωνική ένταξη και τον κοινωνικό αποκλεισμό. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται οι έννοιες και το μοντέλο της συνοχής, καθώς και οι έρευνες που αναφέρονται στις επιδράσεις της συνοχής. Τέλος, γίνεται μια προσπάθεια να εξηγηθεί η σύνδεση της αθλητικής συμμετοχής γενικότερα, και της συνοχής ειδικότερα, με την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα.

Εθνική- Πολιτισμική ταυτότητα

Η εθνική ταυτότητα είναι ένα σύνθετο, πολυδιάστατο οικοδόμημα (Alba, 1990; DeVos, & Suarez- Orozco, 1990; Espiritu, 1992; Hecht, Sedano, & Ribeau, 1993; Keefe, 1992; Mirande, & Tanno, 1993; Phinney, 1990; Roosen, 1989; Waters, 1990). Οι Berry, Kim και Boski(1987), και οι Berry, Kim, Power, Young και Bujaki (1989), ήταν από τους πρώτους ερευνητές που διαχώρισαν τις τέσσερις διαστάσεις της εθνικής ταυτότητας. Οι ερευνητές αναφέρουν τέσσερις διαστάσεις της εθνικής ταυτότητας που σχετίζονται μεταξύ τους, αλλά σχετίζονται ακόμα τόσο με την εθνική ταυτότητα του κάθε ατόμου όσο και με την ευρύτερη κουλτούρα μέσα στην οποία το κάθε άτομο ζει. Οι ερευνητές αναφέρουν ως διαστάσεις της εθνικής ταυτότητας τις παρακάτω:

- Αποστροφή (separation) εμφανίζεται, όταν ένα άτομο αντιλαμβάνεται υψηλό βαθμό ταύτισης με τη δική του εθνική ταυτότητα και χαμηλό βαθμό ταύτισης με την ευρύτερη κουλτούρα, μέσα στην οποία ζει.

- Ενοποίηση (integration) εμφανίζεται, όταν ένα άτομο αντιλαμβάνεται υψηλό βαθμό ταύτισης με τη δική του εθνική ταυτότητα και υψηλό βαθμό ταύτισης με την ευρύτερη κουλτούρα, μέσα στην οποία ζει.
- Αφομοίωση (assimilation) εμφανίζεται, όταν ένα άτομο αντιλαμβάνεται χαμηλό βαθμό ταύτισης με τη δική του εθνική ταυτότητα και υψηλό βαθμό ταύτισης με την ευρύτερη κουλτούρα, μέσα στην οποία ζει.
- Περιθωριοποίηση (marginalization) εμφανίζεται, όταν ένα άτομο αντιλαμβάνεται χαμηλό βαθμό ταύτισης με τη δική του εθνική ταυτότητα και χαμηλό βαθμό ταύτισης με την ευρύτερη κουλτούρα.

Αν και η εθνική ταυτότητα μπορεί να είναι εννοιολογικά παρόμοια με την πολιτισμική ταυτότητα, η πολιτισμική ταυτότητα είναι έννοια ευρύτερη (Jensen, 2003; Phinney, Horenczyk, Liebkind & Vedder, 2001). Η εθνική ταυτότητα έχει οριστεί ως η υποκειμενική ερμηνεία της εθνικότητας και των συναισθημάτων που έχει ένα άτομο για την εθνική του ομάδα (Phinney, 1992; Roberts, Phinney, Masse, Chen, Roberts, & Romero, 1999). Η πολιτισμική ταυτότητα αναφέρεται στις συγκεκριμένες αξίες, ιδέες και πεποιθήσεις μιας συγκεκριμένης πολιτιστικής ομάδας, καθώς και στο αίσθημα της αναγνώρισης του ατόμου στην συγκεκριμένη ομάδα (Jensen, 2003).

Οι Ting-Toomey, Yee-Jung, Shapiro, Garcia, Wright, και Oetzel (2000), παρουσιάζουν την εθνική ταυτότητα ως ένα σύνολο στάσεων, συναισθημάτων και αντιλήψεων του ατόμου, απέναντι τόσο στην δική του εθνική ταυτότητα και όσο και στη κυρίαρχη κουλτούρα μέσα στην οποία ζει. Η προβολή της εθνικής ταυτότητας περιλαμβάνει τον βαθμό σπουδαιότητας που έχει για τα άτομα η διατήρηση της εθνικότητας τους. Από την άλλη, η προβολή της πολιτισμικής

ταυτότητας περιλαμβάνει τον βαθμό σπουδαιότητας που έχει για τα άτομα η διατήρηση ενός μεγάλου μέρους του πολιτισμού τους.

Ο Ting-Toomey και οι συνεργάτες του (2000), καθόρισαν τις τέσσερις διαστάσεις της εθνικής ταυτότητας ως εξής: η αίσθηση του ανήκειν σε μια εθνική ομάδα (belonging), η περιθωριοποίηση (fringe), η αλληλεπίδραση (interaction) και η αφομοίωση (assimilation). Η πρώτη διάσταση που αναφέρεται στο αίσθημα της αναγνώρισης, αποκαλύπτει τον βαθμό που το άτομο αισθάνεται συνδεδεμένο με την εθνική του ομάδα. Η διάσταση της περιθωριοποίησης, αναφέρεται στην αποδοχή ή την σύγχυση που νιώθει το άτομο σχετικά με την εθνική του ταυτότητα. Η τρίτη διάσταση αφορά την θετική ή αρνητική αλληλεπίδραση μεταξύ μελών διαφορετικών ομάδων, ενώ η διάσταση της αφομοίωσης, αποκαλύπτει το βαθμό ταύτισης του ατόμου με την κυρίαρχη κουλτούρα μέσα στην οποία ζει.

Ο Ting-Toomey και οι συνεργάτες του (2000), θέλησαν να διερευνήσουν την επίδραση της εθνικής καταγωγής και της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας στην αντιμετώπιση των συγκρούσεων, μεταξύ διαφόρων εθνικών ομάδων, και πιο συγκεκριμένα μεταξύ των Αφροαμερικάνων, Ασιατών Αμερικάνων, Ευρωπαίων Αμερικάνων και Λατινοαμερικάνων. Στην έρευνα συμμετείχαν 662 αθλητές, 238 άντρες και 422 γυναίκες, από διάφορες χώρες, με μέσο όρο ηλικίας τα 24 χρόνια. Οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο που αξιολογεί την εθνική-πολιτισμική ταυτότητα (Ting-Toomey, Yee-Jung, Shapiro, Garcia, Wright & Oetzel, 2000). Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα άτομα με ισχυρή πολιτισμική ταυτότητα συνήθως προτιμούν να επιλύουν τις διαφορές τους μέσω των διαδικασιών της ενσωμάτωσης, του συμβιβασμού και της συναισθηματικής έκφρασης, πολύ περισσότερο από ότι τα άτομα με ασθενή πολιτισμική ταυτότητα. Ακόμα, τα άτομα με ισχυρή εθνική ταυτότητα τείνουν να επιλύουν τις διαφορές τους κυρίως μέσω της ενσωμάτωσης ενώ τα άτομα με αδύναμη εθνική

ταυτότητα συνήθως εκφράζουν την διαφωνία τους με ένα παθητικό επιθετικό τρόπο ή ζητούν την βοήθεια τρίτων για να επιλύσουν τις διαφορές τους. Αυτό πιθανόν να συμβαίνει γιατί ίσως τα άτομα με ισχυρή εθνική ταυτότητα έχουν αναπτύξει μια ισχυρή αίσθηση του εαυτού σε σχέση με τα άτομα με ασθενή εθνική ταυτότητα (Ting-Toomey, 1993). Όταν τα άτομα αισθάνονται σιγουριά για τον εαυτό τους και αυτοπεποίθηση μπορούν να αντιμετωπίσουν πιο αποφασιστικά και αποτελεσματικά τα προβλήματα και να επιλύσουν τις διαφορές τους. Αντίθετα, τα ανασφαλή άτομα είναι πιο διστακτικά και οι επιλογές τους χαρακτηρίζονται από αβεβαιότητα. Τέλος, οι αφομοιωμένες ομάδες που διακρίνονται από διαπολιτισμικότητα και παραδοσιακό προσανατολισμό χρησιμοποιούν την ενσωμάτωση και τον συμβιβασμό περισσότερο από τις περιθωριοποιημένες ομάδες.

Η σημερινή κοινωνία είναι μια πλουραλιστική κοινωνία που διακρίνεται έντονα από πολυπολιτισμικότητα και πολιτιστική ετερότητα. Το σχολείο, ως ένας από τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης, καλείται σήμερα να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία των προϋποθέσεων εκείνων, που θα διασφαλίσουν σε όλους τους μαθητές ίσες ευκαιρίες ανεξάρτητα από το φύλο, την εθνική, φυλετική, πολιτισμική και κοινωνική τους προέλευση. Στην έρευνα των Taylor και Doherty (2005), με μαθητές από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, παρατηρήθηκε ότι όσο περισσότερο ένας μαθητής ταυτίζονταν με την πολιτιστική του ομάδα τόσο πιθανότερο ήταν να νιώθει περιθωριοποιημένος. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση εστιάζει στην αποδοχή και τον σεβασμό του διαφορετικού και στην αναγνώριση της πολιτισμικής ταυτότητας και επιδιώκει να εμποδίσει το σχηματισμό στερεότυπων και προκαταλήψεων. Σύμφωνα με τους Sparks και Wayman (1993), η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι βασισμένη στην αξία κάθε κουλτούρας και ο μαθητευόμενος έχει μοναδική αξία και προσωπικότητα.

Σε πρόσφατη έρευνα τους οι Kouli και Papaioannou (2009), επιχείρησαν να εξετάσουν την σχέση του κλίματος παρακίνησης στην φυσική αγωγή με την εθνική-πολιτισμική ταυτότητα. Στην έρευνα συμμετείχαν 1305 μαθητές γυμνασίου, 601 αγόρια, 683 κορίτσια, με μέσο όρο ηλικίας 14,5 χρόνια. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι μαθητές/τριες που είναι προσανατολισμένοι στο έργο και αντιλαμβάνονται το κλίμα παρακίνησης να είναι προσανατολισμένο στην μάθηση, έχουν υψηλότερο βαθμό ταύτισης με την ευρύτερη κουλτούρα μέσα στην οποία ζουν και, νιώθουν εντονότερα το αίσθημα της αναγνώρισης και της αφομοίωσης και οδηγούνται στην ενσωμάτωση. Απ' την άλλη πλευρά, όταν οι μαθητές είναι προσανατολισμένοι στο εγώ και αντιλαμβάνονται το κλίμα παρακίνησης του μαθήματος να είναι προσανατολισμένο στην απόδοση, παρατηρείται έλλειψη αλληλεπίδρασης με άτομα διαφορετικών εθνικών ομάδων, οι μαθητές έχουν χαμηλότερο βαθμό ταύτισης με την ευρύτερη κουλτούρα, νιώθουν συναισθήματα περιθωριοποίησης και σταδιακά οδηγούνται στην αποξένωση.

Η εθνική ταυτότητα και το φυλετικό υπόβαθρο επηρεάζει μια πληθώρα θεμάτων που σχετίζονται με την συμπεριφορά των ατόμων που συμμετέχουν στον αθλητισμό και στις δραστηριότητες αναψυχής (Coakley, 2001; Henderson & Ainsworth, 2001; Hutchison, 1987; Juniu, 2000; Tirone & Shaw, 1997). Μεταξύ των διαφόρων εθνικών ομάδων έχουν αναφερθεί σημαντικές διαφορές αναφορικά με την αθλητική συμμετοχή και τις προτιμήσεις τους (Gobster, 1998; Grey, 1992; Taylor & Toohey, 1996). Οι διάφορες εθνικές ομάδες άλλοτε επεδίωκαν μέσω του αθλητισμού να διατηρήσουν την εθνική-πολιτισμική τους ταυτότητα (Stodolska & Alexandris, 2004), ενώ άλλες φορές επέλεξαν να ταυτιστούν με την κυρίαρχη κουλτούρα παρά να διατηρήσουν την εθνική-πολιτισμική τους ταυτότητα (Allen, Drane, Byon, & Mohn, 2010). Ο χώρος του αθλητισμού εξασφαλίζει ένα κοινωνικό περιβάλλον όπου αποκτώνται πολιτισμικές

και προσωπικο-κοινωνικές αξίες, οι οποίες κατά την επικρατούσα άποψη μπορούν να μεταφερθούν σε άλλες πτυχές της ζωής (Sage, 1988).

Αθλητισμός και ηθική συμπεριφορά

Η αθλητική συμμετοχή αποτελεί σημαντικό παράγοντα κοινωνικοποίησης (Krouwel, Boonstra, Duyvendak & Velboer, 2006) και θεωρείται ότι μπορεί να επηρεάσει τις διαδικασίες κοινωνικής ένταξης (Tirone & Pedlar, 2000, 2005). Παρόλα αυτά, η έρευνα σχετικά με τον ρόλο του αθλητισμού και συγκεκριμένα των ομαδικών αθλημάτων στην κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστών, βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και δεν υπάρχουν αρκετές έρευνες που αναδεικνύουν την σπουδαιότητα του ρόλου στην δημιουργική αλληλεπίδραση και στην αποτελεσματική ενσωμάτωση. Για τον λόγο αυτό, στην συνέχεια της εργασίας μας θα γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης του θέματος μέσα από το κομμάτι της βιβλιογραφίας που έχει ερευνήσει τις κοινωνικές και ηθικές προεκτάσεις της αθλητικής συμμετοχής.

Η ηθική ουσιαστικά, είναι εκείνο το μέρος της προσωπικότητας που εκφράζει το δεσμό του ατόμου με την κοινωνία (Hoffman, 1992), και αποτελείται από κανόνες, έθιμα, συνήθειες, ή αρχές που ρυθμίζουν την ανθρώπινη συμπεριφορά προς τους άλλους ανθρώπους, συμπεριφορά που επηρεάζει την ανθρώπινη ευημερία. Μια συμπεριφορά θεωρείται ως ηθική όταν αυτή στηρίζεται στις ηθικές έννοιες και αρχές (Πρώιος & Αθαναηλίδης, 2004).

Οι Bredemejer, Shields και Horn (1985), υποστήριξαν ότι θα πρέπει να υπάρχει διαχωρισμός της ηθικής στην καθημερινή ζωή και της ηθικής στο πλαίσιο του αθλητισμού. Ομοίως, οι Hodge και Tod (2001), υποστήριξαν ότι οι αθλητές αντιλαμβάνονται με διαφορετικό τρόπο την ηθική στον αθλητισμό από ότι την ηθική της καθημερινής ζωής.

Πολλοί υποστηρίζουν πως η αθλητική συμμετοχή μπορεί να συμβάλλει στην θετική διαμόρφωση του χαρακτήρα των συμμετεχόντων (Bredemeier & Shields 2006; Coakley 2006). Ωστόσο, τα αποτελέσματα των διαφόρων ερευνών ποικίλλουν. Η μια άποψη θεωρεί ότι ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της ηθικής μόνο μετά από μακροχρόνια κατάρτιση και παρέμβαση (Shields & Bredemeier, 2000). Διαχρονικές έρευνες, που χρησιμοποίησαν προγράμματα παρέμβασης για την ηθική ανάπτυξη, έδειξαν ότι αυτά ενίσχυσαν και βελτίωσαν την ηθική των αθλητών (Hansen, Stoll & Beller, 2000; Μπαλασάς, 2003; Stoll & Beller, 2000). Οι Gibbons, Ebbeck, και Weiss, (1995) στην έρευνα τους εφάρμοσαν ένα πρόγραμμα για παιδιά που ήταν βασισμένο στις αρχές του ευ αγωνίζεσθε (fair play) και τα ευρήματα της μελέτης τους ανάδειξαν την αποτελεσματικότητα του προγράμματος στην βελτίωση της ηθικής ανάπτυξης των παιδιών.

Εντούτοις, πολλοί υποστηρίζουν ότι η συμμετοχή στον αθλητισμό δεν αποτελεί σημαντικό παράγοντα στη διαμόρφωση της ηθικής (Proios, Doganis & Athanailidis, 2004) και αρκετές έρευνες αναδεικνύουν έλλειψη σχέσης μεταξύ της ηθικής που αναπτύσσεται στην καθημερινή ζωή και της εντός αγωνιστικών χώρων ηθική συμπεριφορά (Bredemeier, 1995; Hodge & Tod, 2001)

Οι Bredemeier και Shields, διεξήγαγαν πολυάριθμες μελέτες αναφορικά με την ανάπτυξη του χαρακτήρα στα πλαίσια του αθλητισμού τις τελευταίες δεκαετίες. Σε μια πολύ πρώιμη έρευνα τους με φοιτητές και αθλητές ομαδικών αθλημάτων, βρέθηκε ότι οι μη αθλητές είχαν μεγαλύτερη ηθική ωριμότητα από ότι οι αθλητές (Bredemeier & Shields 1984, 1986a). Στο ίδιο συμπέρασμα κατέληξε και η έρευνα των Beller και Stoll (1995), αρκετά χρόνια αργότερα, με μαθητές λυκείου, όπου διαπιστώθηκε ότι οι μη αθλητές είχαν μεγαλύτερη ηθική ωριμότητα από αθλητές ομαδικών αθλημάτων. Επιπλέον, οι Bredemeier και Shields, (1986b), σε άλλη έρευνα

που πραγματοποίησαν, διαπίστωσαν ότι οι αθλητές διαφοροποιούν την ηθική συμπεριφορά τους ανάλογα με το αν βρίσκονται ή όχι σε αθλητικό περιβάλλον και αυτό γιατί το πλαίσιο του αθλητισμού επιτρέπει την προσωρινή αναστολή των ηθικών κανόνων της καθημερινής ζωής,

Συνοψίζοντας τις παραπάνω έρευνες οι Shields και Bredemeir (1995), κατέληξαν ότι ο αγωνιστικός αθλητισμός από μόνος του κάθε άλλο παρά βοηθά στην ηθική ανάπτυξη και δεν καλλιεργεί τον σεβασμό στον συνάνθρωπο, την ισότητα, την δικαιοσύνη, το σεβασμό στους κανόνες. Η ηθική ανάπτυξη είναι μια διαδικασία που δεν πραγματοποιείται αυτόματα αλλά κάτω από προϋποθέσεις και ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει μόνο κάτω από εσκεμμένη και μακροχρόνια παρέμβαση (Shields & Bredemeier, 2000). Οι Tod και Hodge (2001), στην έρευνα που πραγματοποίησαν με παίκτες ράγκμπι κατέληξαν στο συμπέρασμα, ότι οι αθλητές που ήταν προσανατολισμένοι στο εγώ είχαν μικρότερη ηθική ωριμότητα από τους συναθλητές τους που ήταν προσανατολισμένοι στο έργο.

Σε άλλη έρευνα των Ζαρωτή, Νανούρη και Ψυχουντάκη (2008), μελετήθηκε η ηθική ωριμότητα και η αθλητική εντιμότητα. Στην έρευνα συμμετείχαν 88 αθλητές, 43 άντρες και 45 γυναίκες ηλικίας, 18 ως 38 ετών. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι όσον αφορά την αθλητική εντιμότητα, το επίπεδο ηθικής ανάπτυξης του ατόμου φαίνεται να σχετίζεται με τον παράγοντα του σεβασμού στους κοινωνικούς κανόνες συμπεριφοράς. Αντίθετα, δεν φαίνεται να υπάρχει σχέση με το σεβασμό στις αρχές του αθλητισμού και το σεβασμό στον αντίπαλο, παράγοντες οι οποίοι αναφέρονται σε συμπεριφορές εντός των αγωνιστικών χώρων. Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας επιβεβαιώνουν την άποψη των Shields και Bredemeier (1995) για την «εντός περιορισμένου πεδίου ηθική» που αναφέρεται στην ηθική που αναπτύσσεται στο περιβάλλον του αθλητισμού.

Παρόλα αυτά, αρκετοί παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη κατά την ερμηνεία των αποτελεσμάτων των διαφόρων μελετών. Ένας από τους παράγοντες αυτούς σχετίζεται με το γεγονός ότι ο χαρακτήρας είναι μια πολύπλοκη κοινωνική έννοια που μπορεί να ερμηνευτεί με πολλούς τρόπους (Jones 2005; Shields & Bredemeier 1995). Ακόμα, το πώς τα άτομα αντιλαμβάνονται την έννοια του χαρακτήρα ποικίλλει. Οι αθλητές, οι προπονητές και οι γονείς ορίζουν την έννοια του χαρακτήρα από κοινωνική άποψη, ενώ οι ειδήμονες του αθλητισμού καθορίζουν τον χαρακτήρα από ηθική σκοπιά (Rudd & Stoll 2004).

Η θετική κοινωνικο-ηθική ανάπτυξη και συμπεριφορά έχει εξηγηθεί με όρους όπως, αλtruισμός, κατανόηση-συμπάθεια, κοινωνικο-γνωστικές επιδεξιότητες και ηθικού διαλογισμού (Carlo, Koller, Eisenberg, Da Silva, & Frohlich, 1996; Eisenberg, Carlo, Murphy, & Van Court, 1995; Eisenberg & Fabes, 1998; Wentzel & Erdley, 1993). Η αλtruιστική συμπεριφορά ερμηνεύεται από ορισμένους παράγοντες, συναισθηματικούς και προσωπικότητας όπως η ενσυναίσθηση και η συμπάθεια (Hoffman, 1981). Ο όρος του αλtruισμού αναφέρεται σε μια πράξη που έχει σκοπό να ωφελήσει άλλους ανθρώπους χωρίς την επιθυμία να λάβει αντάλλαγμα από τους άλλους (Rushton, 1980), ενώ ο όρος της ενσυναίσθησης αναφέρεται στις αντιδράσεις ενός ατόμου στο να παρατηρεί τα βιώματα ενός άλλου (Davis, 1983). Από διάφορες εμπειρικές μελέτες προκύπτει, ότι ο βαθμός της συμπάθειας συμβάλλει σημαντικά στην πρόβλεψη της θετικής κοινωνικής και αλtruιστικής συμπεριφοράς (Hofman, 1984).

Με βάση της θεωρία του διαλογισμού του παιχνιδιού (Shields & Bredemeier, 2001) και τις συναφείς έρευνες, οι Long, Pantaleon, Bruant & D' Arripe-Longueville (2006), επιχείρησαν να εξετάσουν τις αντιλήψεις νεαρών αθλητών υψηλού επιπέδου (N = 10) σχετικά με την παραβίαση των κανόνων στον αθλητισμό. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι ο σεβασμός ή η παραβίαση των κανόνων στον τομέα του αθλητισμού εξαρτάται από τα ατομικά

χαρακτηριστικά των αθλητών, το κοινωνικό περιβάλλον, τις αθλητικές αξίες και αρετές και τις επιβραβεύσεις.

Μια πρόσφατη έρευνα των Proios και Doganis (2006), εξέτασε τον αναπτυξιακό χαρακτήρα της ηθικής στον χώρο του αθλητισμού, Στην έρευνα συμμετείχαν 535 αθλητές της χειροσφαίρισης του ποδοσφαίρου και του μπάσκετ, ηλικίας 14 έως 49 ετών. Από τα αποτελέσματα της έρευνας φάνηκε ότι η ηθική κρίση των ατόμων εμφανίζονταν σε υψηλότερα επίπεδα ανάλογα με την ηλικία και την μόρφωση.

Σε πρόσφατη έρευνα οι Camire και Trudel (2010), διερευνώντας τις στάσεις των αθλητών στην ηθική ανάπτυξη του χαρακτήρα μέσω των σπορ, διαπίστωσαν ότι οι αθλητές των ομαδικών αθλημάτων έδιναν έμφαση στις κοινωνικές αξίες ενώ οι αθλητές ατομικών αθλημάτων στις ηθικές αξίες. Όσον αφορά της ηθικές αξίες, οι αθλητές ανέφεραν διδάχθηκαν την ηθική συμπεριφορά από άλλους τομείς της ζωής τους και όχι μέσω των σπορ. Ακόμη, ορισμένοι αθλητές ανέφεραν ότι έδειχναν λιγότερο σεβασμό στους αντιπάλους τους κατά την διάρκεια του παιχνιδιού, σε σύγκριση με την συμπεριφορά τους γενικότερα στην καθημερινή ζωή.

Όπως διαφαίνεται από το πλήθος των ερευνών, ο χαρακτήρας του ατόμου διαμορφώνεται με την επίδραση ενός συνόλου παραγόντων που υπάρχουν στον αθλητισμό καθώς και με τις κοινωνικές αλληλοεπιδράσεις στο συγκεκριμένο περιβάλλον (Shields & Bredemeier, 1995). Είναι προφανές πως ο αθλητισμός δεν εγγυάται την ηθική ανάπτυξη. Ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη της ηθικής μόνο μετά από μακροχρόνια κατάρτιση και παρέμβαση (Shields & Bredemeier, 2000). Διαχρονικές έρευνες, που χρησιμοποίησαν προγράμματα παρέμβασης για την ηθική ανάπτυξη, έδειξαν ότι αυτά ενίσχυσαν και βελτίωσαν την ηθική των αθλητών (Hansen, Stoll & Beller, 2000; Μπαλασάς, 2003; Stoll & Beller, 2000).

Οι Hasandra, Goudas, Hatzigeorgiadis και Theodorakis, 2006, εφάρμοσαν ένα παρεμβατικό πρόγραμμα σε μαθητές πέμπτης Δημοτικού στα πλαίσια του προγράμματος της Ολυμπιακής παιδείας, με στόχο την ανάπτυξη συμπεριφορών τίμιου παιχνιδιού. Στην έρευνα συμμετείχαν 126 μαθητές της πέμπτης δημοτικού από 4 δημοτικά σχολεία, 66 μαθητές ανήκαν στην πειραματική ομάδα και 60 στην ομάδα ελέγχου. Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ήταν ένας συνδυασμός των στρατηγικών των μεθόδων διδασκαλίας με στοιχεία από την θεωρία της κοινωνικής μάθησης (Bandura, 1969) και της δομικής ανάπτυξης (Kohlberg, 1976) και παρουσιάστηκε η σημαντική θετική επίδραση τους σε συμπεριφορές τίμιου παιχνιδιού, στην υποστήριξη και την αυτονομία της τάξης, του προσανατολισμού των στόχων και του κλίματος παρακίνησης. Σημαντικό εύρημα της έρευνας αποτελεί η διατήρηση της επίδρασης του παρεμβατικού προγράμματος δύο μήνες μετά από την επαναμέτρηση που εφαρμόστηκε. Συνολικά, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι τα παρεμβατικά προγράμματα που βασίζονται σε κατάλληλες θεωρητικές αρχές μπορούν να είναι αποτελεσματικά στην προώθηση της ηθικοκοινωνικής ανάπτυξης και να έχουν άμεσες και διαρκείς συνέπειες.

Η φυσική αγωγή και ο αθλητισμός σύμφωνα με τους Shields και Bredemeier (1995) αποτελεί το ιδανικότερο περιβάλλον για την ανάπτυξη της ηθικής. Ο σεβασμός προς τους άλλους, η αναγνώριση της ανωτερότητας των άλλων, η τιμιότητα, η αποδοχή της νίκης ή της ήττας, είναι αξίες που υφίστανται τόσο στα αθλήματα όσο και στην κοινωνική ζωή.

Κοινωνική ένταξη/κοινωνικός αποκλεισμός

Μια από τις πλέον κοινωνικά αποκλεισμένες ομάδες είναι εκείνη των μεταναστών και των προσφύγων. Τα άτομα των εθνικών μειονοτήτων αντιμετωπίζουν προβλήματα κοινωνικής ένταξης λόγω της διαφορετικής γλώσσας, κουλτούρας, καθώς επίσης και λόγω της ρατσιστικής

συμπεριφοράς και της ξενοφοβίας που αντιμετωπίζουν από τους κατοίκους της χώρας υποδοχής. Στην συνέχεια της ανασκόπησης θα γίνει μια προσπάθεια προσέγγισης του θέματος του κοινωνικού αποκλεισμού και της ένταξης μέσω του αθλητισμού, καθώς οι ιδιαιτερότητες των μειονοτικών ομάδων και η κοινωνική ευπάθεια που χαρακτηρίζει αυτούς τους πληθυσμούς, τις καθιστά πολύ συχνά αντικείμενο μελέτης, όπως εν προκειμένω.

Η έννοια της κοινωνικής ένταξης είναι αντίστροφη της έννοιας του κοινωνικού αποκλεισμού. Η αρχική χρήση του όρου «κοινωνικός αποκλεισμός» έχει αποδοθεί από τον πρώην Γάλλο υπουργό Rene Lenoir στα μέσα της δεκαετίας του 1970 και έχει γίνει ευρέως αποδεκτή (Collins & Kay, 2003). Ο κοινωνικός αποκλεισμός μπορεί να πάρει διάφορες μορφές, όπως έλλειψη πρόσβασης στην εξουσία, στην γνώση, στις υπηρεσίες, αλλά και στην επιλογή ή την ευκαιρία. Ο κοινωνικός αποκλεισμός ορίζεται ως μια κατάσταση κατά την οποία «τα άτομα αντιμετωπίζουν μια σειρά προβλημάτων όπως είναι η ανεργία, οι διακρίσεις, οι ανεπαρκείς δεξιότητες, το χαμηλό εισόδημα, η κακή στέγαση, η υψηλή εγκληματικότητα, τα προβλήματα υγείας και η άσχημη οικογενειακή κατάσταση» (Social Exclusion Unit, 1998).

Οι Elling και Claringbound (2005), εστίασαν την έρευνα τους στα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ένταξης και του κοινωνικού αποκλεισμού στον χώρο του αθλητισμού στην Ολλανδία. Μετά από ανασκόπηση της υπάρχουσας βιβλιογραφίας, οι ερευνητές αναφέρουν ότι η έννοια του κοινωνικού αποκλεισμού αφορά την κοινωνική ανισότητα και αναφέρεται στις διαφορετικές δυνατότητες και ευκαιρίες που παρουσιάζονται στις διάφορες κοινωνικές ομάδες, με βάση την κοινωνικοοικονομική κατάσταση (εισόδημα/ εκπαίδευση), την ηλικία, το φύλο, την εθνικότητα, την θρησκεία, την σεξουαλικότητα και τις φυσικές/νοητικές ικανότητες (Collins, 2002; Gowricharn, 2001; Hylton & Totten, 2001; Woodward & Kohli, 2001). Παρόλο που αρκετοί συγγραφείς ξεχωρίζουν τους υλικούς από τους πολιτισμικούς παράγοντες, άλλοι

υποστηρίζουν ότι αυτές οι πτυχές είναι έντονα συνδεδεμένες (Acker, 1992; Anthias, 2001). Οι διαδικασίες του αποκλεισμού συνδέονται αρνητικά με έννοιες όπως η συνοχή και η ενσωμάτωση (Bauman, 2001; Komter, Burgers, & Engbersen, 1999; Putnam, 2000). Αποκλεισμένες ομάδες, όπως οι εθνικές μειονότητες, έχουν λιγότερες ευκαιρίες να συμμετέχουν σε κοινωνικές δραστηριότητες και μπορούν να θεωρηθούν ως ανεπαρκώς ενταγμένοι στην κοινωνία.

Ο ελεύθερος χρόνος και οι δραστηριότητες αναψυχής έχει βρεθεί ότι συμβάλλουν στην δημιουργία κοινωνικών σχέσεων που οδηγούν στην κοινωνική ενσωμάτωση και στην κοινωνική ένταξη (Coleman 1993; Tirone & Pedlar, 2000). Οι εμπειρίες στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου των μεταναστών δεύτερης γενιάς, έχουν αποδειχτεί πολλές φορές αγχωτικές, ιδιαίτερα σε περιπτώσεις όπου οι μετανάστες συναντούν τον ρατσισμό και τις διακρίσεις στις επαφές τους με τους συνομηλίκους, που ανήκουν στην κυρίαρχη ομάδα (Paraschak & Tirone, 2003; Stodalska & Jackson, 1998; Tirone, 2000). Τέτοιου είδους εμπειρίες πολλές φορές οδηγούν τους μετανάστες στο να αναζητήσουν δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου με ανθρώπους από τις πατρίδες τους.

Η μελέτη των Tirone και Pedlar (2005), παρόλο που δεν αναφέρεται στον αθλητισμό, εντούτοις αφορά την οργανωμένη φυσική δραστηριότητα και μας δίνει χρήσιμες πληροφορίες για τις κοινωνικές εμπειρίες σε δραστηριότητες αναψυχής, νεαρών ατόμων, δεύτερης γενιάς μεταναστών στον Καναδά. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δυο φάσεις με την μέθοδο των συνεντεύξεων. Οι πρώτες συνεντεύξεις διεξήχθησαν το διάστημα 1996-1997 και μετά ξανά το 2001. Στην πρώτη φάση της έρευνας συμμετείχαν 15 νεαρά άτομα, με μέσο όρο ηλικίας τα 18,2 χρόνια ενώ ο μέσος όρος ηλικίας στην δεύτερη φάση ήταν τα 23 χρόνια. Οι συμμετέχοντες κατάγονταν κυρίως από χώρες της Νότιας Ασίας και συγκεκριμένα από την Ινδία, το Πακιστάν

και το Μπαγκλαντές. Οι ερωτήσεις είχαν σαν κύριο σκοπό της διερεύνηση της κοινωνικής ενσωμάτωσης των νεαρών μεταναστών μέσω των δραστηριοτήτων αναψυχής.

Σύμφωνα με τους ερευνητές, οι νεαροί μετανάστες συμμετείχαν σε τριών ειδών δραστηριότητες: παραδοσιακές δραστηριότητες της δικής τους εθνικής ομάδας, δραστηριότητες επηρεασμένες από την κυρίαρχη κουλτούρα και δραστηριότητες που περιελάμβαναν χαρακτηριστικά άλλων μειονοτικών ομάδων. Μέσω των παραδοσιακών τους δραστηριοτήτων τα άτομα είχαν την δυνατότητα να βρεθούν με μέλη της οικογένειας τους και με άτομα που διατηρούσαν τις ίδιες πολιτιστικές παραδόσεις. Η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες με μέλη της εθνικής τους ομάδας είχε συλλογικό χαρακτήρα και χαρακτηρίζονταν από την αλληλεξάρτηση και την αμοιβαιότητα. Απ' την άλλη, η συμμετοχή τους σε δραστηριότητες με άτομα της κυρίαρχης κουλτούρας, έδινε την δυνατότητα στους νεαρούς μετανάστες να γνωρίσουν καλύτερα τον πολιτισμό και τους ανθρώπους της νέας τους πατρίδας και να δημιουργήσουν σχέσεις μαζί τους. Οι συμμετέχοντες ανέφεραν ότι παρά τα μεμονωμένα περιστατικά διακρίσεων που αντιμετώπιζαν, οι αληθινοί τους φίλοι σεβόντουσαν τις πολιτισμικές τους παραδόσεις στην ψυχαγωγία και τις αποδέχονταν ως σημαντικό κομμάτι της ταυτότητας τους. Τέλος, οι συμμετέχοντες συμμετείχαν σε δραστηριότητες με μέλη άλλων μειονοτικών ομάδων. Ο ανοιχτός χαρακτήρας αυτών των δραστηριοτήτων και συμμετοχή στις δραστηριότητες διαφόρων εθνικών ομάδων, έδινε στους συμμετέχοντες την ευκαιρία να συμμετέχουν σε δραστηριότητες διαφορετικές από την δική τους κουλτούρα και από την κυρίαρχη κουλτούρα.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι οι δραστηριότητες αναψυχής πολύ συχνά αποτέλεσαν το μέσο για τους νεαρούς μετανάστες για να απαγκιστρωθούν από τις εθνικές τους κοινότητες με σχετική ευκολία και να ενσωματωθούν με επιτυχία στην κυρίαρχη

κουλτούρα. Τα αποτελέσματα της έρευνας πιστοποιούν ότι οι δραστηριότητες αναψυχής μπορούν να διδάξουν τις διαφορετικές πολιτισμικές πρακτικές και να βοηθήσουν να αναπτυχθούν φιλίες με ανθρώπους από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα.

Οι Stodolska και Alexandris (2004), επιχείρησαν να ερμηνεύσουν τις αλλαγές στην συμπεριφορά των μεταναστών, που προκύπτουν από την συμμετοχή τους στα σπορ αλλά και το ρόλο των δραστηριοτήτων αναψυχής στην διαδικασία προσαρμογής τους στη χώρα υποδοχής. Στα πλαίσια της έρευνας πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με 30 άτομα κροατικής και πολωνικής καταγωγής, που μετανάστευσαν στις ΗΠΑ. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι πλειοψηφία των μεταναστών κατά το πρώτο στάδιο παραμονής τους στη χώρα υποδοχής δεν συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες. Επιπλέον, η κοινωνική τάξη και το εθνικό τους υπόβαθρο, επηρέασαν την μεταγενέστερη αθλητική συμμετοχή τους. Συγκεκριμένα, ότι οι μετανάστες της Πολωνίας και της Κορέας αφομοιώθηκαν με τις αντίστοιχες εθνικές τους ομάδες παίζοντας παραδοσιακά αθλήματα και επιδιώκοντας να διατηρήσουν την πολιτιστική τους ταυτότητα. Οι πλειοψηφία των μεταναστών προτιμούσε να συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες με άτομα της δικής τους εθνικής ομάδας. Κάθε ομάδα μεταναστών είχε ξεχωριστές συνήθειες αθλητικής συμμετοχής. Για παράδειγμα, ο εθνικισμός χαρακτήριζε την συμμετοχή των Κροατών στο ποδόσφαιρο ενώ οι Πολωνοί συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες για την στήριξη της κοινότητας τους. Συμπερασματικά οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι οι μετανάστες έχουν να επιλέξουν ανάμεσα σε τρία μονοπάτια αναφορικά με την ένταξη τους: είτε να υιοθετήσουν άκριτα την κυρίαρχη κουλτούρα, είτε να εξομοιωθούν με την υποκουλτούρα την δικής τους εθνικής κοινότητας είτε να διατηρήσουν τις εθνικές τους αξίες προωθώντας την αλληλεγγύη της δικής τους εθνικής ομάδας. Η επιλογή τους εξαρτάται από την συγκεκριμένη εθνική ομάδα στην οποία ανήκουν και την κοινωνικοοικονομική τους κατάσταση.

Τα οφέλη της συμμετοχής στις δραστηριότητες αναψυχής αλλά και στον αθλητισμό γενικότερα ποικίλλουν (κοινωνικοπολιτισμικά και οικονομικά οφέλη) και έχουν πιστοποιηθεί από διάφορες μελέτες (Cortis, Sawrikar & Muir 2007; VicHealth 2007). Ο Olliff (2007), θέλησε να αναδείξει το ζήτημα της αθλητικής συμμετοχής των προσφύγων αξιοποιώντας διάφορες έρευνες και ιδιαίτερα το ερευνητικό έργο του Κέντρου Νεότητας για πολυπολιτισμικά θέματα που αφορούσαν νεαρούς μετανάστες στην Αυστραλία. Από την έρευνα προκύπτει ότι ο αθλητισμός και οι δραστηριότητες αναψυχής μπορούν να παρέχουν πρόσθετη στήριξη στους νεαρούς πρόσφυγες στην διαδικασία ενσωμάτωσης τους στην Αυστραλία. Συμμετέχοντας σε ένα πολυπολιτισμικό πρόγραμμα αθλητικών δραστηριοτήτων, οι μετανάστες μπορούν πιο εύκολα να κερδίσουν την εμπιστοσύνη των άλλων και τους δοθούν διάφορες ευκαιρίες για να συμμετάσχουν σε αθλητικούς συλλόγους. Ακόμη, η ενασχόληση με τον αθλητισμό σε πολλές περιπτώσεις μπορεί να αποτρέψει επικίνδυνες συμπεριφορές και να δώσει στον νεαρούς πρόσφυγες την αίσθηση της αναγνώρισης

Οι Taylor και Doherty (2005), ακολουθώντας το μοντέλο Εθνικότητα και Συμμετοχή στις Δημόσιες Δραστηριότητες Αναψυχής (Gomez, 2002), επιχείρησαν να διερευνήσουν την γλωσσική αφομοίωση, την πολιτισμική ταυτότητα, τα πιθανά οφέλη και τους ανασταλτικούς παράγοντες, αναφορικά με την συμμετοχή στις δραστηριότητες αναψυχής και στην φυσική αγωγή, εφήβων μεταναστών στον Καναδά. Για την συγκεκριμένη μελέτη χρησιμοποιήθηκε μια μεικτή μέθοδος (Tashakkori & Teddlie, 1998), σε δυο διαδοχικές φάσεις. Αρχικά, χρησιμοποιήθηκε ένα ερωτηματολόγιο σε 87 αλλοδαπούς μαθητές λυκείου, με μέσο όρο ηλικίας τα 17 χρόνια, που αξιολογούσε την πολιτισμική ταυτότητα, τα αναμενόμενα οφέλη της αθλητικής συμμετοχής, τις διακρίσεις, την ψυχαγωγία και την φυσική αγωγή. Στην δεύτερη

φάση, πραγματοποιήθηκαν ομαδικές συνεντεύξεις 40 μαθητών, με μέσο όρο ηλικίας τα 16.7 χρόνια, για να διερευνηθούν τα πιθανά οφέλη και τα εμπόδια της αθλητικής συμμετοχής.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι οι μαθητές συνήθιζαν να χρησιμοποιούν την μητρική τους γλώσσα περισσότερο στο σπίτι ενώ προτιμούσαν την αγγλική γλώσσα όταν συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες. Ακόμη, οι μαθητές ανέφεραν ελαφρώς μεγαλύτερη ταύτιση με την δική τους κουλτούρα απ' ό,τι με την κουλτούρα του Καναδά. Η έρευνα αναδεικνύει σημαντικότερους λόγους συμμετοχής την υγεία, την ψυχαγωγία και την κοινωνικοποίηση. Τα κορίτσια ανέφεραν ότι συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες πολλές φορές για να ξεπεράσουν τα αρνητικά συναισθήματα και την κατάθλιψη, ενώ τα αγόρια εστίασαν στον παράγοντα της κοινωνικοποίησης. Ως ανασταλτικοί παράγοντες της συμμετοχής θεωρήθηκαν τα προβλήματα σχετικά με την γλώσσα και οι άγνωστες σε αυτούς αθλητικές δραστηριότητες. Αναφορικά με τις διακρίσεις, επισημάνθηκε ότι όσο περισσότερο ένας μαθητής ταυτίζονταν με την πολιτιστική του ομάδα τόσο πιθανότερο ήταν να νιώθει περιθωριοποιημένος.

Κοινωνικοί, προσωπικοί, περιβαλλοντικοί και πολιτιστικοί παράγοντες μπορούν να συνδυαστούν για να επηρεάσουν τα κίνητρα του ατόμου και την ικανότητα του να συμμετέχει στον αθλητισμό (Jackson, Crawford & Godbey, 1993). Οι Yan και McCullagh (2004), στην έρευνα που πραγματοποίησαν επιχείρησαν να εξετάσουν τα κίνητρα των ατόμων που συμμετέχουν σε αθλητικές δραστηριότητες και προέρχονται από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα. Στην έρευνα συμμετείχαν 424 νεαρά άτομα, ηλικίας από 12 έως 16 ετών, κινέζικης και αμερικάνικης καταγωγής. Για την έρευνα χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο που εξετάζει την παρακίνηση σχετικά με την φυσική δραστηριότητα (Gill, Gross, & Huddleston, 1983). Από τη έρευνα προκύπτει ότι οι λόγοι συμμετοχής σε αθλητικές δραστηριότητες διαφέρουν στα νεαρά άτομα κινεζικής και αμερικάνικης καταγωγής. Για τους κινέζους οι κυριότεροι λόγοι

συμμετοχής ήταν η ευεξία και οι κοινωνικές συναναστροφές, ενώ οι αμερικάνοι συμμετείχαν κυρίως για λόγους ψυχαγωγίας και για την βελτίωση των δεξιοτήτων τους. Τα αποτελέσματα της έρευνας ενισχύουν την πεποίθηση ότι τα κίνητρα συμμετοχής στον αθλητισμό ποικίλλουν και επηρεάζονται από περιβαλλοντικούς παράγοντες όπως είναι οι κοινωνικο-πολιτισμικές διαφορές.

Οι Allen, Drane, Byon, και Mohn (2010), επιχείρησαν να διερευνήσουν τις αντιλήψεις φοιτητών από διαφορετικά πολιτιστικά υπόβαθρα, όσον αφορά την αθλητική συμμετοχή. Στην έρευνα συμμετείχαν περίπου 240 διεθνείς φοιτητές, που σπούδαζαν σε μεγάλα αμερικάνικα πανεπιστήμια. Οι φοιτητές συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο Sport and Cultural Identity Scale (Allen, Drane, Byon, & Mohn, 2010), που αξιολογούσε την αθλητική συμμετοχή σε τέσσερις διαστάσεις: την συμμετοχή με άτομα του ίδιου πολιτιστικού υπόβαθρου, διαφορετικού πολιτιστικού υπόβαθρου, την συμμετοχή με στόχο την διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας, και την συμμετοχή με στόχο την υιοθέτηση της κουλτούρας της χώρας υποδοχής. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν για την πλειοψηφία των φοιτητών ήταν πιο σημαντικό να προσπαθήσουν μέσω του αθλητισμού να προσαρμοστούν στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον παρά να διατηρήσουν την εθνική/πολιτιστική τους ταυτότητα. Ακόμη τα αποτελέσματα έδειξαν ότι η προσαρμογή των φοιτητών σε ένα πολυπολιτισμικό περιβάλλον επηρεαζόταν από την συχνότητα συμμετοχής. Τα άτομα που συμμετείχαν στον αθλητισμό περισσότερες φορές προσαρμόστηκαν με μεγαλύτερη ευκολία στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον από εκείνα που δεν ασκούσαν συχνά. Όσον αφορά τις διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα, τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι άντρες επεδίωκαν περισσότερο την διατήρηση της πολιτιστικής ταυτότητας από τις γυναίκες.

Υποστηρίζεται ότι τα μέλη των μειονοτήτων είναι σε μειονεκτική θέση όσον αφορά τις αθλητικές δραστηριότητες (Coakley, 2001). Για τον λόγο αυτό, σε ολόκληρη της Ευρώπη έχουν

πραγματοποιηθεί διάφορα αθλητικά προγράμματα που βασίζονται στην αντίληψη ότι ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει στην ομαλότερη ένταξη των ατόμων από διαφορετικά πολυπολιτισμικά υπόβαθρα (Elling, DeKnop & Knoppers, 2001).

Οι Χρυσοβαλάντου-Λιάπη, Αλεξανδρή και Τζέτζης (2009), επιχείρησαν να αξιολογήσουν την παρέμβαση ενός κατασκηνωτικού προγράμματος ένταξης αλλοδαπών παιδιών. Στην έρευνα συμμετείχαν 250 παιδιά, ηλικίας 7-17 ετών, εκ των οποίων 202 ήταν ελληνικής καταγωγής, ενώ 48 άλλων εθνικοτήτων, που συμμετείχαν σε κατασκήνωση της Βόρειας Ελλάδας. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι τα παιδιά αλληλεπίδρασαν θετικά, εμπιστεύτηκαν και σεβάστηκαν τα αλλοδαπά παιδιά. Ακόμα, παρατηρήθηκε ότι η στάση των Ελλήνων παιδιών για τα αλλοεθνή άλλαξε προς τη θετική κατεύθυνση μετά την παρέμβαση και επιθυμούσαν να έχουν στενότερες επαφές μαζί τους. Επίσης, τα κορίτσια σε σύγκριση με τα αγόρια φαίνεται να είχαν πιο ορθολογιστικό σκεπτικό και επέδειξαν μια πιο ανεκτική συμπεριφορά στους αλλοδαπούς. Το πρόγραμμα παρέμβασης αποδείχτηκε αποτελεσματικό και πέτυχε τους στόχους του για την ευκολότερη κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών παιδιών.

Η συμμετοχή στον αθλητισμό, ειδικότερα σε ομαδικά αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο, θεωρείται πως μπορεί να συμβάλλει στην αντιμετώπιση διαφόρων κοινωνικών προβλημάτων (Bailey, 2005; Coalter, 2007; Elling & DeKnop, 2001; Holden & Wilde, 2004; Tacon, 2007; Walseth & Fasting, 2004). Εντούτοις, η έρευνα των Krouwel, Boonstra, Duyvendak, και Veldboer (2006), απέρριψε την επικρατούσα άποψη ότι ο αθλητισμός αναψυχής συμβάλλει στην άμβλυνση των διαφορών μεταξύ των εθνικών ομάδων και υποστήριξε ότι σε αθλήματα όπως το ποδόσφαιρο αρκετές φορές συναντάται όξυνση των εθνικών αντιπαραθέσεων. Οι ερευνητές χρησιμοποιώντας δεδομένα προηγούμενων ερευνών στην Γερμανία, παρουσίασαν, στην ανασκόπηση τους σχετικά με τις αθλητικές δραστηριότητες αναψυχής, δυο μελέτες. Η πρώτη,

εστίαζε στα κίνητρα συμμετοχής στον αθλητισμό και την ενσωμάτωση μέσω του αθλητισμού. Στην έρευνα, που πραγματοποιήθηκε το 1997, συμμετείχαν 1338 άτομα. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι ο αριθμός των ατόμων που συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες με κυρίαρχο κίνητρο την γνωριμία με ανθρώπους διαφορετικών εθνικοτήτων, ήταν περιορισμένος. Ιδιαίτερα, τα άτομα των περιθωριοποιημένων ομάδων και συγκεκριμένα οι μετανάστες, επεδίωκαν κατά κύριο λόγο να επιβεβαιώσουν την εθνική και πολιτιστική τους ταυτότητα μέσα από ομοιογενείς αθλητικές δραστηριότητες. Ομοίως, και άλλες μελέτες υπογραμμίζουν την ιδιαίτερη προτίμηση των εθνικών μειονοτήτων να περνούν τον ελεύθερο τους χρόνο σε περιβάλλον όπου κυριαρχεί μια εθνικότητα (Elling & DeKnop, 1998; Janssens & Bottenburg, 1999). Από την έρευνα προκύπτει ότι: οι αθλητικές δραστηριότητες πιο πολύ τείνουν στο να ενισχύουν τις υπάρχουσες εθνικές ταυτότητες πάρα να συμβάλλουν τον σχηματισμό καινούργιων.

Η δεύτερη έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2002 και συμμετείχαν 819 άτομα, θέλησε να εξετάσει αν στις αθλητικές δραστηριότητες ενισχύεται η επιθετικότητα λόγω εθνικών διαφορών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι οι αθλητικές συναντήσεις ατόμων από διαφορετικό εθνικό και πολιτιστικό υπόβαθρο και ιδιαίτερα στο ποδόσφαιρο, συχνά έχουν ως αποτέλεσμα την επιθετικότητα. Σύμφωνα με τους ερευνητές, για το αποτέλεσμα αυτό μπορούν να δοθούν δυο ερμηνείες η κατά κάποιο τρόπο επιθετική φύση του αθλήματος αλλά και το γεγονός ότι αρκετές φορές με αφορμή τις αθλητικές δραστηριότητες εμφανίζονται οι διάφορες εθνικές εντάσεις από άλλα κοινωνικά πεδία.

Συνοχή Ομάδας

Στον αθλητισμό ένα μεγάλο ποσοστό αθλητών παίρνει μέρος σε ομάδες είτε ομαδικών είτε ατομικών σπορ. Η ομάδα δεν είναι απλά μια συνάθροιση ατόμων, αλλά αποτελεί μια οντότητα, που λειτουργεί αποτελεσματικά κάτω από ορισμένες προϋποθέσεις και ακολουθώντας ορισμένες αρχές. Οι αθλητικές ομάδες σχηματίζονται αυθόρμητα και δεν είναι καταναγκαστικές. Τα στοιχεία εκείνα που διαφοροποιούν μια ομάδα από μια συνάθροιση ατόμων είναι ο βαθμός ελκυστικότητας και η συμμετοχή των μελών στην ομαδική προσπάθεια (Carron & Chelladurai, 1979).

Ένας από τους παράγοντες που συμβάλλουν στην επιτυχία των στόχων της ομάδας είναι η συνοχή. Η συνοχή είναι μια δυναμική διαδικασία που αντιστακτά την τάση μιας ομάδας να παραμείνει ενωμένη στην πορεία της επίτευξης των στόχων της (Carron, Brawley & Widmeyer, 1998). Ο Carron (1984), δίνει περισσότερη έμφαση στην σπουδαιότητα της κάθε μονάδας χωριστά και την μοναδική προσφορά της στο σύνολο. Επομένως, κύριο στόχο των αθλητικών ομάδων πρέπει να αποτελεί η ανάπτυξη της ομάδας συνολικά και όχι η ανάπτυξη της προσωπικότητας των παικτών της ομάδας μεμονωμένα.

Η συνοχή στο έργο και η κοινωνική συνοχή αποτελούν δύο συστατικά στοιχεία της συνοχής της ομάδας. Η συνοχή στο έργο αναφέρεται στην συνεργασία μεταξύ των μελών μιας ομάδας για να πετύχουν κάποιο κοινό σκοπό ενώ η κοινωνική συνοχή αφορά την ελκυστικότητα μεταξύ των μελών της ομάδας. Οι Carron, Widmeyer, και Brawley (1985), βασιζόμενοι στην διάκριση μεταξύ της συνοχής στο έργο και της κοινωνικής συνοχής, ανέπτυξαν το θεωρητικό-ενοιολογικό μοντέλο της συνοχής το οποίο αναγνωρίζει 4 γνωρίσματα της συνοχής:

1. Την αλληλεπίδραση της ομάδας σε σχέση με το έργο της, η οποία αφορά την συνεργασία της ομάδας για έναν κοινό σκοπό.

2. Την αλληλεπίδραση σε σχέση με το κοινωνικό πλαίσιο, που περιλαμβάνει τόσο τις κοινωνικές επαφές όσο και τις κοινωνικές σχέσεις ανάμεσα στα μέλη της ομάδας.
3. Την ελκυστικότητα των μελών της ομάδας σε σχέση με το έργο της ομάδας, που αναφέρεται στην ικανοποίηση των μελών της σχετικά το παιχνίδι της ομάδας και στην αποδοχή των στόχων της.
4. Την ελκυστικότητα των μελών της ομάδας σε σχέση με τα κοινωνικά στοιχεία της ομάδας, που αντικατοπτρίζει τα προσωπικά συναισθήματα ενός ατόμου για τα υπόλοιπα μέλη της ομάδας.

Η αλληλεπίδραση της ομάδας και η ελκυστικότητα των μελών της είναι σημαντικά για την ομάδα όχι μόνο για την απόδοση της αλλά και για την συναισθηματική ικανοποίηση των μελών της. Δεδομένου ότι η συνοχή της ομάδας αποτελεί ένα σημαντικό χαρακτηριστικό των επιτυχημένων ομάδων, πολλοί ερευνητές θέλησαν να διερευνήσουν τους παράγοντες που επηρεάζουν την συνοχή μιας ομάδας. Το εννοιολογικό μοντέλο του Carron (1982), διακρίνει τέσσερις κατηγορίες παραγόντων που επηρεάζουν την συνοχή μιας αθλητικής ομάδας:

α) Οι περιβαλλοντικοί παράγοντες, που αφορούν τους κανονισμούς κάθε αθλήματος, τις δεσμεύσεις των αθλητών στο συμβόλαιο τους, τους γεωγραφικούς περιορισμούς κτλ.

β) Οι προσωπικοί παράγοντες, που έχουν να κάνουν με τα κίνητρα των αθλητών, την ικανοποίησή τους από την αθλητική συμμετοχή, την επιθυμία τους για καλύτερες διαπροσωπικές σχέσεις και κοινωνικοποίηση.

γ) Οι ομαδικοί παράγοντες, όπως το είδος του αθλήματος, η σταθερότητα της ομάδας, η ικανότητα, ο προσανατολισμός απόδοσης κτλ

δ) Οι παράγοντες ηγεσίας, που αφορούν τον τρόπο συμπεριφορά του προπονητή, το στιλ ηγεσίας καθώς και την σχέση του με τους παίκτες της ομάδας.

Ένα από τα πιο ενδιαφέροντα κομμάτια των ερευνών της αθλητικής ψυχολογίας σχετίζεται με τις συνέπειες της συνοχής της ομάδας. Γενικά, τα αποτελέσματα της συνοχής έχουν αποδειχθεί ότι είναι θετικά τόσο για τα άτομα μεμονωμένα όσο και για την ομάδα ως σύνολο (Carron, 1988). Η συνοχή της ομάδας βρέθηκε ότι σχετίζεται θετικά με την απόδοση (Carron, Colman, Stevens, & Wheeler, 2002; Widmeyer, Carron & Brawley, 1993), με την σταθερότητα (Brawley, Carron, & Widmeyer, 1988, Spink & Carron, 1992), με την μείωση του άγχους (Prapavessis & Carron, 1996), με μεγαλύτερη συλλογική αποτελεσματικότητα (Paskevich, Brawley, Dorsch, & Widmeyer, 1999), με την ικανοποίηση (Lowther & Lane, 2002), με μεγαλύτερη διαπροσωπική αλληλεπίδραση και επικοινωνία μεταξύ των μελών (Lott & Lott, 1961; Williams, & Widmeyer, 1991). Παρακάτω γίνεται μια πιο αναλυτική αναφορά στις πιο σχετικές έρευνες που εξέτασαν επιδράσεις στην ικανοποίηση και την επικοινωνία.

Συνοχή και ικανοποίηση

Ο Carron (1982), θεώρησε την ικανοποίηση των αθλητών τόσο σαν προσωπικό παράγοντα που επηρεάζει την συνοχή μιας ομάδας όσο και ως αποτέλεσμα της συνοχής της ομάδας. Ομοίως, οι Windmeyer & Williams (1991), υποστήριξαν ότι ο καλύτερος προγνωστικός δείκτης της συνοχής, είναι η απόλυτη ικανοποίηση των μελών της ομάδας. Αν οι σχέσεις των παικτών είναι καλές και οι δεσμοί μεταξύ τους ισχυροί, οι παίκτες νιώθουν περισσότερο ικανοποιημένοι και απαλλαγμένοι από αρνητικά συναισθήματα (Baumeister & Leary, 1995).

Η συνοχή δημιουργεί θετικά συναισθήματα στα μέλη της ομάδας και τα παρακινεί να προσπαθούν ακόμη περισσότερο για την επίτευξη των στόχων της ομάδας. Έρευνα των Brawley, Carron και Widmeyer (1988), διαπίστωσε ότι σε ομάδες με μεγάλη συνοχή οι αθλητές

και οι αθλήτριες πιστεύουν περισσότερο στην ικανότητα της ομάδας να ανταπεξέλθει σε τυχόν άσχημα αποτελέσματα. Εφόσον υπάρχει συνοχή σε μια ομάδα, οι αθλητές δεν απογοητεύονται από τις ήττες αλλά ενθαρρύνουν ο ένας τον άλλον να προσπαθήσουν ακόμα περισσότερο.

Μια πρόσφατη έρευνα των Lowther και Lane (2002), προσπάθησε να διερευνήσει την σχέση της συνοχής της ομάδας, της διάθεσης και της απόδοσης, σε μια ομάδα ποδοσφαίρου, κατά την διάρκεια της αγωνιστικής περιόδου. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το να αποτελεί ένας αθλητής μέλος μιας ομάδας στην οποία υπάρχει συνοχή σχετίζεται άμεσα με την διάθεση και την ικανοποίηση του. Ακόμη, ικανοποίηση φαίνεται ότι διακρίνει τους αθλητές όταν οι επιδόσεις τους είναι επιτυχείς ενώ η καταθλιπτική διάθεση φαίνεται ότι συνδέεται με μια κακή απόδοση.

Οι περισσότερες έρευνες συγκλίνουν στο ότι τόσο η συνοχή δουλειάς όσο και η κοινωνική συνοχή, σχετίζονται θετικά με τη ικανοποίηση των μελών της ομάδας (Widmeyer, Carron & Brawley, 1993).

Συνοχή και επικοινωνία

Απαραίτητη προϋπόθεση για την επιτυχία μιας ομάδας είναι τόσο οι καλές διαπροσωπικές των παιχτών αλλά και η καλή επικοινωνία τους με τον προπονητή. Ο βαθμός επικοινωνίας των παιχτών στο παιχνίδι αυξάνεται με την ύπαρξη συνοχής (Δογάνης 1990).

Τα μέλη των συνεκτικών ομάδων έχουν την δυνατότητα να μοιραστούν τα συναισθήματα τους και τις εσωτερικές σκέψεις τους πιο ελεύθερα, λόγω της αίσθησης της αποδοχής (Valore, 2002). Οι ομάδες που διακρίνονται από μεγάλη συνοχή, ιδιαίτερα κοινωνική, έχουν υψηλότερα επίπεδα ενσυναίσθησης, μιλούν πιο εύκολα για τον εαυτό τους και δείχνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στα υπόλοιπα μέλη της ομάδας (Roarck & Sharah, 1989), από ότι οι λιγότερο συνεκτικές ομάδες. Η συνοχή προωθεί την συνεργασία η οποία με την σειρά της

συμβάλλει στην αύξηση της αποτελεσματικότητας (Wheelan, 2005; Carron, & Chelladurai, 1981a).

Σε έρευνα τους οι Williams και Widmeyer (1991), τόνισαν ότι η συνοχή πρέπει να συνδέεται ευθέως με την επικοινωνία στην ομάδα και με τα κίνητρα των μελών της για την μεγιστοποίηση της απόδοσης. Στην έρευνα συμμετείχαν 83 γυναίκες παίχτριες του γκολφ, που αγωνιζόντουσαν σε κολεγιακές ομάδες. Τα αποτελέσματα της έρευνας υποστήριξαν την υπόθεση ότι η συνοχή σχετίζεται θετικά με την απόδοση σε ομαδικά αθλήματα. Ακόμη, διαπιστώθηκε ότι στις ομάδες με υψηλή συνοχή υπήρχε καλύτερη επικοινωνία μεταξύ των αθλητών, καθώς αυξημένη παρακίνηση.

Συνοχή και εθνική-πολιτισμική ταυτότητα

Η σχέση της συνοχής της ομάδας με την εθνική-πολιτισμική ταυτότητα των συμμετεχόντων, είναι ένα ανεξερεύνητο πεδίο στο χώρο της αθλητικής ψυχολογίας. Πολύ λίγες έρευνες μας δίνουν στοιχεία σχετικά με τα χαρακτηριστικά των ομάδων στις οποίες συμμετέχουν και αλλοδαποί παίκτες.

Οι Kernan και Greenfield (2005), στην έρευνα τους επιχείρησαν να κατανοήσουν τις διαφορετικές αντιλήψεις αθλητριών μπάσκετ αναφορικά με την αθλητική συμμετοχή τους και με το πλαίσιο της ομάδας γενικότερα. Στην έρευνα συμμετείχαν 15 κορίτσια διαφόρων εθνικοτήτων, τα οποία κλήθηκαν να κρατήσουν ημερολόγιο όπου θα κατέγραφαν τις εμπειρίες τους από τις διαπροσωπικές τους σχέσεις με τα μέλη της ομάδας τους. Ορισμένες αθλήτριες ήταν προσανατολισμένες σε ατομικές αξίες ενώ κάποιες άλλες σε συλλογικές. Από τα αποτελέσματα της έρευνας προκύπτει ότι η συμμετοχή στην ομάδα έκανε τις αθλήτριες να σκέφτονται πιο συλλογικά για το καλό της ομάδας. Το πνεύμα του ατομικισμού συνδέονταν με την εθνική ομάδα, με τις αντιλήψεις τους σχετικά με την κυρίαρχη κουλτούρα των ΗΠΑ και με

την κοινωνικοποίηση μέσα στην ομάδα. Αντίθετα, το συλλογικό πνεύμα ήταν αποτέλεσμα περισσότερο της νοοτροπίας των μελών της ομάδας παρά της εθνικής καταγωγής.

Οι αθλητές από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα κουβαλούν μαζί τους τον πολιτισμό τους και τις αξίες τους στην ομάδα στην οποία συμμετέχουν. Οι αξίες αυτές πολλές φορές συνδέονται με την εθνική καταγωγή και με την έκθεση στην κυρίαρχη κουλτούρα. Στις αθλητικές ομάδες υπάρχει μια συνεχής διαδικασία αλληλεπίδρασης όσον αφορά την διαμόρφωση της. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει μια πιο συλλογική προοπτική για όλα τα μέλη της ομάδας. Συμπερασματικά οι ερευνητές αναφέρουν πως τα συστήματα αξιών δεν είναι στατικά και σταθερά αλλά μεταβάλλονται και προσαρμόζονται στις πραγματικές καταστάσεις.

Οι Heo και Lee (2007), διερεύνησαν τις εμπειρίες αθλητικής συμμετοχής Κορεατών φοιτητών-αθλητών μπάσκετ που διαμένουν στις ΗΠΑ. Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά 7 Κορεάτες φοιτητές και ερωτήθηκαν σχετικά με τα οφέλη της αθλητικής συμμετοχής καθώς και για τους παράγοντες που επηρεάζουν το παιχνίδι. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το πολιτιστικό υπόβαθρο των συμμετεχόντων επηρέασε την αθλητική συμμετοχή τους και οι αθλητικές δραστηριότητες συνέβαλλαν στην δημιουργία καλύτερων διαπροσωπικών σχέσεων στην ομάδα, βελτιώνοντας την κοινωνική συνοχή της. Οι Κορεάτες αθλητές μέσω του αθλήματος της καλαθοσφαίρισης ένιωσαν την εμπειρία της κοινωνικής στήριξης, κοινωνικοποιήθηκαν και ενσωματώθηκαν ευκολότερα.

Δεν έχουν πραγματοποιηθεί πολλές έρευνες σχετικά με τις διαδικασίες προσαρμογής και ενσωμάτωσης αθλητών που συμμετέχουν σε ομαδικά αθλήματα στην χώρα υποδοχής. Η Agergaard (2008), επιχείρησε στην έρευνα της να εξετάσει τα κίνητρα αθλητριών χάντμπολ αναφορικά με την επιλογή τους να μετακινηθούν σε ομάδες της Δανίας. Μετά από συνεντεύξεις με δυο μάνατζερ των ομάδων και τέσσερις αθλήτριες διερευνήθηκαν οι τακτικές για ομαλή

ενσωμάτωση των αθλητριών. Από την έρευνα προκύπτουν δυο διαφορετικές τακτικές για την ενσωμάτωση των αθλητριών. Πρωταρχικός σκοπός της πρώτης ομάδας ήταν η γρήγορη αφομοίωση των αθλητριών και όλα τα μέλη της προσανατολίζονταν στην δημιουργία θετικού κλίματος, έτσι ώστε να βοηθήσουν τις ξένες παίκτριες να προσαρμοστούν το γρηγορότερο δυνατό στην κουλτούρα της ομάδας. Η άλλη ομάδα, εφαρμόζοντας την τακτική του διαχωρισμού, δεν ζητούσε την συμβολή ολόκληρης της ομάδας στην διαδικασία της ενσωμάτωσης αλλά προσέλαβε μια ξένη αθλήτρια της ομάδας για να βοηθήσει στην ομαλή ένταξη των ξένων συμπαικτριών της. Η αθλήτρια μιλούσε την γλώσσα των ξένων αθλητριών και γνώριζε την κουλτούρα τους, ενισχύοντας έτσι την διατήρηση του πολιτισμού τους. Στην ομάδα αυτή η αφομοίωση των αθλητριών δεν θεωρούνταν απαραίτητη και η διατήρηση του πολιτισμού τους συνέβαλλε στην ομαλή ένταξη τους στην ομάδα. Οι αθλήτριες έδειχναν να είναι αρκετά ευχαριστημένες που η καθημερινή τους ζωή περιελάμβανε στοιχεία της κουλτούρας τους και αυτό επηρέασε την παραμονή τους στην ομάδα.

Ένα κεντρικό σημείο της συζήτησης γύρω από την πολυπολιτισμικότητα είναι εάν οι μειονότητες πρέπει να διατηρούν τα ειδικά χαρακτηριστικά της ομάδας τους. Ο Taylor (1994), υποστήριξε ότι οι μειονοτικές ομάδες είναι σημαντικό να διατηρούνται ειδικά χαρακτηριστικά της ομάδας τους, ώστε να μπορέσουν να διατηρήσουν τον εθνικό πολιτισμό τους. Αντίθετα σε αυτήν την άποψη η Okin (1999), υποστήριξε ότι τα πολυπολιτισμικά χαρακτηριστικά της εθνικής ομάδας πολλές φορές είναι δυσάρεστα για τις γυναίκες και η διατήρησής τους έρχεται σε αντίθεση με την απελευθέρωση των γυναικών από την πολιτιστική καταπίεση.

Μετά από ανασκόπηση της μέχρι τότε βιβλιογραφίας σχετικά με την αθλητική συμμετοχή των γυναικών της μειονότητας, οι Walseth και Fasting (2004), ανέφεραν ότι οι γυναίκες των μειονοτήτων, σε γενικές γραμμές, ασχολούνται λιγότερο με τον αθλητισμό σε

σύγκριση με τον ανδρικό πληθυσμό των μειονοτήτων αλλά και την πλειοψηφία των γυναικών γενικότερα (Ellingetal, 2001; Strandbu & Bjerkeset, 1998; Rowe & Champion, 2000). Κάποιες έρευνες θεώρησαν το πολιτισμικό και θρησκευτικό υπόβαθρο ανασταλτικούς παράγοντες της αθλητικής συμμετοχής (Strandbu & Bjerkeset, 1998) ωστόσο, κάποιες νεότερες έρευνες φαίνεται να εστιάζουν όχι μόνο στις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες αλλά και στην παρουσία ρατσιστικών φαινομένων στην πλειοψηφία των αθλητικών οργανώσεων (Lovell, 1991).

Στην έρευνα της η Walseth (2008), θέλησε να διερευνήσει το αν η συμμετοχή στον αθλητισμό επηρεάζει τις διαδικασίες της κοινωνικοποίησης για τις γυναίκες με μεταναστευτικό υπόβαθρο. Η έρευνα βασίστηκε σε συνεντεύξεις με 15 αθλήτριες που ζουν στην Νορβηγία, ηλικίας 16 με 25 ετών. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι οι νέες γυναίκες με μεταναστευτικό υπόβαθρο, γεφυρώνουν τις διαφορές τους μέσω των αθλητικών συλλόγων, αν και φαίνεται να υπάρχουν κάποια εμπόδια. Από την έρευνα αποδεικνύεται ότι μέσω του αθλητισμού μπορούν να γεφυρωθούν οι διάφορες πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των διαφορετικών εθνικών ομάδων. Οι αθλήτριες αγωνιζόντουσαν κυρίως σε ομαδικά αθλήματα (εκτός από δυο) και από τις συνεντεύξεις θα μπορούσαμε να υποθέσουμε πως τα ομαδικά αθλήματα προσφέρονται ιδιαίτερα για την δημιουργία αυτής της μορφής κοινωνικού κεφαλαίου επειδή η συνεργασία είναι απαραίτητη. Στα ομαδικά αθλήματα οι παίκτες έχουν κοινούς στόχους και η επιτυχία της ομάδας εξαρτάται πολλές φορές από την αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της ομάδας και από την γενικευμένη αμοιβαιότητα. Τα ομαδικά αθλήματα φαίνεται να δίνουν περισσότερη αξία στην συλλογικότητα από ότι στην ατομικότητα και η επιτυχία μιας ομάδας εξαρτάται από την ικανότητα των παικτών να συνεργάζονται.

Οι αθλήτριες ανέφεραν ακόμη ότι η συμμετοχή τους σε αθλητικές δραστηριότητες τους έδωσε την ευκαιρία να μάθουν περισσότερα για την κουλτούρα και τις πολιτιστικές παραδόσεις

των συμπαικτριών τους. Κάποιες άλλες ανέφεραν ότι συνάντησαν αρκετές δυσκολίες στις προσωπικές τους σχέσεις με τις συμπαίκτριες τους εξαιτίας των πολιτισμικών και κοινωνικών διαφορών.

Θεωρείται, ότι ο αθλητισμός φέρνει κοντά άτομα διαφορετικών φυλών και εθνικοτήτων και μπορεί σταδιακά να αμβλύνει τις ανισότητες και τις προκαταλήψεις, προάγοντας την κοινωνική συνοχή και περιορίζοντας τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού των μειονοτικών ομάδων. Οι παράγοντες του αθλητικού περιβάλλοντος είναι πιθανόν να μπορούν να επηρεάσουν τις αντιλήψεις περί εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας και να διευκολύνουν την κοινωνική ενσωμάτωση ατόμων από διαφορετικές εθνοτικές και πολιτισμικές ομάδες. Για τους παραπάνω λόγους, η παρούσα έρευνα θέλησε να εξετάσει την συμβολή του αθλητισμού στις διαδικασίες ένταξης των μεταναστών και ειδικότερα την σχέση της συνοχής της ομάδας με την εθνική και πολιτισμική ταυτότητα των συμμετεχόντων. Η διερεύνηση του συγκεκριμένου ερωτήματος είναι σημαντική, καθώς η συνοχή -ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες του αθλητικού περιβάλλοντος, αποτελεί σημαντικό χαρακτηριστικό των αθλητικών ομάδων και η ανάπτυξη της, ιδιαίτερα σε ομάδες που συμμετέχουν παίκτες ποικίλων εθνικοτήτων και από διαφορετικά πολιτισμικά υπόβαθρα, ενδεχομένως να μπορεί να συμβάλει στην θετική κατεύθυνση της ενσωμάτωσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν συνολικά τριακόσιοι αθλητές, το 21.3% ήταν κορίτσια (N = 64) και το 78.7% αγόρια (N = 236), με μέσο όρο ηλικίας τα 15.5 χρόνια (TA = 1.36). Αναφορικά με την εθνικότητα των συμμετεχόντων το 73% ήταν Έλληνες (N = 217) και το 27% ξένοι ή μετανάστες 1^{ης}/2^{ης} γενιάς (N = 83). Από αυτούς το 10.3% ήταν Ρώσοι (N = 31), το 8.3% Αλβανοί (N = 25), το 4.7% Γεωργιανοί (N = 14), το 2% Γερμανοί (N = 6), το 1.3% Ρουμάνοι (N = 4) και το 1% Αρμένιοι (N = 3).

Από τους αθλητές που έλαβαν μέρος στην έρευνα το 85% συμμετείχαν σε ομαδικά αθλήματα (N = 255) και το 15% σε ατομικά (N = 45). Πιο αναλυτικά, το 61% συμμετείχε στο ποδόσφαιρο (N = 183), το 17,7% στο μπάσκετ (N = 53), το 6.3% στο βόλεϊ (N = 19), το 6.3% στο τσίρκο (N = 19), το 1.7% στην κολύμβηση (N = 5) και το 7% στον στίβο (N = 21). Το 88.3% των αθλητών αγωνιζόντουσαν σε επίσημες διοργανώσεις (N = 265), και πιο συγκεκριμένα, το 78.7% σε τοπικό επίπεδο (N = 236), το 8.7% σε εθνικό επίπεδο (N = 26) και το 1% σε διεθνές επίπεδο (N = 3). Το 11.7% δεν συμμετείχε σε αγώνες (N = 35).

Ο μέσος όρος της διάρκειας συμμετοχής των αθλητών σε αγώνες ήταν τα 4.5 χρόνια (TA = 2.52). Όσον αφορά την προπόνηση των αθλητών ο μέσος όρος προπόνησης τους την εβδομάδα είναι 3.8 φορές (TA = .86) και ο μέσος όρος ωρών προπόνησης ανά εβδομάδα είναι 7 ώρες (TA = 2.26). Αναφορικά με το χρονικό διάστημα που είναι μέλη της ομάδας τους, ο μέσος όρος ήταν τα 3 χρόνια (TA= 2) ενώ ο μέσος όρος της αθλητικής εμπειρίας ήταν τα 5.7 χρόνια (TA = 2.7).

Όργανα αξιολόγησης

Το ερωτηματολόγιο της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας

Για την αξιολόγηση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας χρησιμοποιήθηκε το Εθνική-Πολιτισμική ταυτότητα (Kouli & Papaioannou, 2009). Το ερωτηματολόγιο εξετάζει δύο διαστάσεις της εθνικής ταυτότητας, την αναγνώριση (5 θέματα, π.χ. *Οι πολιτισμικές παραδόσεις της εθνικότητας μου με εκφράζουν απόλυτα*) και την περιθωριοποίηση (6 θέματα, π.χ. *Πολλές φορές νιώθω άσχημα που έχω αυτή την εθνικότητα*), και δύο διαστάσεις πολιτισμικής ταυτότητας την αφομοίωση (6 θέματα, π.χ. *Είναι σημαντικό για εμένα να ταυτιστώ πιο στενά με τη γενικότερη ελληνική κουλτούρα*), και την έλλειψη αλληλεπίδρασης (7 θέματα, π.χ. *Αποφεύγω φιλίες με άτομα άλλων εθνικοτήτων*). Οι απαντήσεις δίνονται σε 5-βάθμια κλίμακα Likert από 1 (*διαφωνώ απόλυτα*) έως 5 (*συμφωνώ απόλυτα*).

Η εγκυρότητα και η αξιοπιστία του ερωτηματολογίου πιστοποιείται στην έρευνα των Kouli και Papaioannou (2009). Οι συντελεστές αξιοπιστίας alfa του Cronbach για τις τέσσερις μεταβλητές ήταν: $\alpha = .82$ για την έλλειψη αλληλεπίδρασης, $\alpha = .70$ για την περιθωριοποίηση, $\alpha = .73$ για την αφομοίωση και $\alpha = .61$ για το αίσθημα της αναγνώρισης.

Το Ερωτηματολόγιο Περιβάλλοντος της Ομάδας

Για την διερεύνηση της συνοχής σε ομάδες νεαρών αθλητών χρησιμοποιήθηκε το Ερωτηματολόγιο Περιβάλλοντος Ομάδας για Νεαρούς Αθλητές (Eys, Loughhead, Bray, & Carron, 2009). Το ερωτηματολόγιο αποτελείται από 16 ερωτήσεις, οι οποίες αξιολογούν δύο διαστάσεις της συνοχής: συνοχή έργου (8 ερωτήσεις, π.χ. *Είμαστε όλοι οι συμπαίκτες το ίδιο αφοσιωμένοι στους στόχους της ομάδας*) και κοινωνική συνοχή (8 ερωτήσεις, π.χ. *Προσκαλώ τους συμπαίκτες μου να κάνουμε πράγματα μαζί*). Οι απαντήσεις δίνονται σε 9-βάθμια κλίμακα Likert από 1 (*διαφωνώ απόλυτα*) έως 9 (*συμφωνώ απόλυτα*).

Η αρχική αξιοπιστία και εγκυρότητα του ερωτηματολογίου έχει αποδειχθεί από τους Eys, Loughhead, Bray, και Carron, (2009). Οι συντελεστές αξιοπιστίας α του Cronbach για τις δυο μεταβλητές της συνοχής ήταν: για την συνοχή στο έργο $\alpha = .88$ και για την κοινωνική συνοχή $\alpha = .92$.

Ερευνητική Διαδικασία

Η παρούσα έρευνα είχε την έγκριση της Επιτροπής Βιοηθικής και Δεοντολογίας του ΤΕΦΑΑ, του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Μετά από επικοινωνία με τις διοικήσεις και τους προπονητές των αθλητικών συλλόγων στην ευρύτερη περιοχή της Θεσσαλονίκης, κανονίστηκαν συναντήσεις για την ενημέρωση του σκοπού της έρευνας.

Στο πρώτο στάδιο δόθηκαν όλες οι απαραίτητες διευκρινήσεις όσον αφορά το σκοπό και την διαδικασία συλλογής των δεδομένων τόσο στους προπονητές όσο και στους αθλητές.

Ακόμη, διευκρινίστηκε ότι τα δεδομένα της έρευνας θα ήταν εμπιστευτικά και τα αποτελέσματα θα χρησιμοποιηθούν μόνο στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, ενώ δεν θα υπάρξουν αναφορές σε αθλητικούς συλλόγους ή σε αθλητές. Πριν την συμπλήρωση των ερωτηματολογίων όλοι οι αθλητές και οι αθλήτριες ενημερώθηκαν ότι η συμμετοχή τους ήταν εθελοντική και ανώνυμη και υπέγραψαν την φόρμα συναίνεσης. Για όσους συμμετέχοντες ήταν κάτω των 16 ετών το έντυπο συναίνεσης υπογράφηκε από έναν γονέα. Στους αθλητές τονίστηκε, να συμπληρώσουν τα ερωτηματολόγια πριν από την καθιερωμένη προπόνηση και επισημάνθηκε το γεγονός ότι ο προπονητής δεν θα είχε καμία ανάμειξη στην διαδικασία συλλογής των δεδομένων. Τέλος, τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν κάτω από την επίβλεψη της ερευνήτριας και συγκεντρώθηκαν από την ίδια, πριν την προπόνηση των νεαρών αθλητών και αθλητριών. Η ερευνήτρια ήταν στην διάθεση των αθλητών και αθλητριών για να απαντήσει σε τυχόν απορίες και ερωτήσεις τους.

Στατιστικές Αναλύσεις

Πραγματοποιήθηκαν αναλύσεις συσχετίσεων για να εξεταστεί εάν η εθνική-πολιτισμική ταυτότητα σχετίζονταν με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων και με τις μεταβλητές της συνοχής της ομάδας.

Επίσης, εκτελέστηκε μονόπλευρη πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (one-way MANOVA) για να εξεταστούν διαφορές στις τέσσερις διαστάσεις της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας ως προς την εθνικότητα. Ακόμα, εκτελέστηκαν δυο δίπλευρες πολυμεταβλητές αναλύσεις διακύμανσης (two-way MANOVA), για να εξεταστούν διαφορές στην εθνική-πολιτισμική ταυτότητα ως προς την εθνικότητα και το φύλο, και ως προς την εθνικότητα και τον τύπο αθλήματος.

Τέλος, εκτελέστηκαν αναλύσεις παλινδρόμησης (regression analysis) για να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο η συνοχή της ομάδας μπορούσε να προβλέψει τις διαστάσεις της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ

Τα περιγραφικά στατιστικά και ο δείκτης alpha του Cronbach για όλες τις μεταβλητές παρουσιάζονται στον Πίνακα 1. Εξέταση των μέσων όρων έδειξε ότι οι συμμετέχοντες είχαν μέτρια προς υψηλά σκορ στις μεταβλητές της συνοχής. Όσον αφορά της μεταβλητές της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας, οι συμμετέχοντες εμφάνιζαν μέτρια προς υψηλά σκορ στις μεταβλητές του αισθήματος αναγνώρισης και της αφομοίωσης, και χαμηλά σκορ στις μεταβλητές της έλλειψης αλληλεπίδρασης και της περιθωριοποίησης. Οι δείκτες alpha του Cronbach έδειξαν υψηλή εσωτερική συνέπεια για όλες τις μεταβλητές.

Πίνακας 1. Περιγραφικά στατιστικά και δείκτες εσωτερικής συνοχής άλφα του Cronbach.

Παράγοντες	M	SD	alpha
Εθνική/Πολιτισμική ταυτότητα			
<i>Αίσθημα αναγνώρισης</i>	3.15	.88	.91
<i>Έλλειψη αλληλεπίδρασης</i>	1.73	.85	.95
<i>Περιθωριοποίηση</i>	1.82	.95	.91
<i>Αφομοίωση</i>	3.52	.76	.90
Συνοχή της Ομάδας			
<i>Συνοχή στο έργο</i>	6.84	1.46	.91
<i>Κοινωνική συνοχή</i>	6.52	1.53	.92

Αναλύσεις Συσχετίσεων

Εκτελέστηκαν αναλύσεις συσχετίσεων μεταξύ των μεταβλητών της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας, των δημογραφικών χαρακτηριστικών των συμμετεχόντων και της συνοχής της ομάδας. Αναφορικά με τις συσχετίσεις των μεταβλητών της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων (Πίνακας 2), η ανάλυση έδειξε ότι (α) η ηλικίας δεν σχετίζονταν με καμία διάσταση της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας, (β) τα χρόνια αγωνιστικής εμπειρίας, είχαν μέτρια, αρνητική συσχέτιση με την περιθωριοποίηση ($r = -32, p < .001$), και μη σημαντικές συσχετίσεις με τις υπόλοιπες διαστάσεις της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας, (γ) τα χρόνια των αθλητών και αθλητριών στην ομάδα δεν σχετιζόταν με καμία διάσταση της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας, και (δ) οι ημέρες προπόνησης και οι ώρες προπόνησης είχαν χαμηλή, αρνητική συσχέτιση με την έλλειψη αλληλεπίδρασης ($r = -.19, p < .05$, και $r = -.18, p < .05$), και μη σημαντικές συσχετίσεις με τις υπόλοιπες διαστάσεις της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας.

Πίνακας 2. Συσχετίσεις της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων.

Εθνική/Πολιτισμική ταυτότητα	Ηλικία	Χρόνια εμπειρίας	Χρόνια στην ομάδα	Μέρες προπόνησης	Ώρες προπόνησης
Αίσθημα αναγνώρισης	-.06	.10	-.03	-.07	-.03
Έλλειψη αλληλεπίδρασης	-.07	.11	.05	-.19**	-.18*
Περιθωριοποίηση	-.03	-.32**	-.06	.04	.01
Αφομοίωση	-.04	.02	-.08	-.06	.01

Σημείωση. ** $p < 0.01$, * $p < .05$

Αναφορικά στις συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών εθνικής ταυτότητας και των μεταβλητών της συνοχής της ομάδας (Πίνακας 3), οι αναλύσεις έδειξαν ότι η συνοχή στο έργο είχε θετική, χαμηλή συσχέτιση με την αναγνώριση ($r = .16, p < .05$), αρνητική, χαμηλή προς μέτρια συσχέτιση με την περιθωριοποίηση ($r = -.29, p < .001$), και θετική, χαμηλή συσχέτιση με την αφομοίωση ($r = .19, p < .05$), ενώ δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ της συνοχής στο έργο και της έλλειψης αλληλεπίδρασης ($r = -.10, p > .05$). Η μεταβλητή της κοινωνικής συνοχής είχε θετική, χαμηλή συσχέτιση με την αναγνώριση ($r = .17, p < .05$), αρνητική χαμηλή προς μέτρια συσχέτιση με την περιθωριοποίηση ($r = -.32, p < .001$), και θετική χαμηλή συσχέτιση με την αφομοίωσης ($r = .16, p < .05$), ενώ δεν βρέθηκε στατιστικά σημαντική συσχέτιση μεταξύ της κοινωνικής συνοχής και της έλλειψης αλληλεπίδρασης ($r = .06, p > .05$).

Πίνακας 3. Συσχετίσεις της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας και της συνοχής της ομάδας

	Συνοχή στο έργο	Κοινωνική συνοχή
Εθνική-πολιτισμική Ταυτότητα		
Αίσθημα αναγνώρισης	.16**	.17**
Έλλειψη αλληλεπίδρασης	-.10	-.06
Περιθωριοποίηση	-.29**	-.32**
Αφομοίωση	.19**	.17**

Σημείωση. ** $p < 0.01$

Αναλύσεις Διακύμανσης

Εκτελέστηκε μονόπλευρη πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (one-way MANOVA) για να εξεταστούν διαφορές στις τέσσερις διαστάσεις της Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας ως προς την εθνικότητα. Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική πολυμεταβλητή

επίδραση, $F(4, 295) = 159.40, p < .01$. Εξέταση των μονομεταβλητών αναλύσεων έδειξε στατιστικά σημαντικά επίδραση της εθνικότητας, για το αίσθημα της αναγνώρισης, $F(1, 298) = 32.68, p < .01$, για την έλλειψη αλληλεπίδρασης, $F(1, 298) = 47.40, p < .01$, και για την περιθωριοποίηση $F(1, 298) = 519.15, p < .01$, και επίδραση που πλησίασε τη στατιστική σημαντικότητα για την αφομοίωση, $F(1, 298) = 3.36, p = .06$. Εξέταση των μέσων όρων έδειξε ότι οι Έλληνες είχαν υψηλότερα σκορ από τους μη Έλληνες στο αίσθημα της αναγνώρισης, την έλλειψη αλληλεπίδρασης και την αφομοίωση, ενώ οι μη Έλληνες είχαν υψηλότερα σκορ από τους Έλληνες στην περιθωριοποίηση. Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται οι μέσοι όροι και τα στατιστικά της ανάλυσης διακύμανσης. Εξαιτίας των διαφορών που προέκυψαν με βάση την εθνικότητα, οι αναλύσεις διακύμανσης για το φύλο και τον τύπο αθλήματος έγιναν σε αλληλεπίδραση με την εθνικότητα.

Εκτελέστηκε δίπλευρη πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (2-way MANOVA) για να εξεταστούν διαφορές στην εθνική πολιτισμική ταυτότητα ως προς το φύλο και την εθνικότητα (Έλληνες - μη Έλληνες). Τα αποτελέσματα έδειξαν μη στατιστικά σημαντική επίδραση για το φύλο $F(4, 293) = 1.53, p = .194$, και μη στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση εθνικότητας και φύλου, $F(4, 293) = 2.20, p = .09$.

Εκτελέστηκε δίπλευρη πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης (2-way MANOVA) για να εξεταστούν διαφορές στην εθνική πολιτισμική ταυτότητα ως προς την εθνικότητα και τον τύπο αθλήματος (ομαδικά-ατομικά). Τα αποτελέσματα έδειξαν στατιστικά σημαντική πολυμεταβλητή επίδραση για τον τύπο αθλήματος $F(4, 293) = 2.81, p < .05$, και μη στατιστικά σημαντική αλληλεπίδραση εθνικότητας και τύπου αθλήματος, $F(4, 293) = 1.14, p = .33$. Εξέταση των μονομεταβλητών αναλύσεων έδειξε επίδραση που πλησίασε τη στατιστική σημαντικότητα για την αφομοίωση, $F(1, 299) = 3.62, p = .06$. Εξέταση των μέσων όρων έδειξε οι αθλητές και οι

αθλήτριες που συμμετείχαν σε ομαδικά αθλήματα είχαν υψηλότερα σκορ στην αφομοίωση από εκείνους που συμμετείχαν σε ατομικά αθλήματα. Οι μέσοι όροι στις μεταβλητές της εθνικής/πολιτισμικής ταυτότητας για όλες τις ομάδες παρουσιάζονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4. Διακυμάνσεις τη εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας ως προς την εθνικότητα, το φύλο και το είδος αθλήματος

	Αίσθημα αναγνώρισης	Έλλειψη αλληλεπίδρασης	Περιθωριοποίηση	Αφομοίωση
<i>Εθνικότητα</i>				
Έλληνες	3.32	1.92	1.35	3.56
Μη έλληνες	2.70	1.22	3.04	3.38
<i>Φύλο</i>				
Αγόρια	3.16	1.74	1.81	3.49
Κορίτσια	3.13	1.70	1.84	3.60
<i>Είδος αθλήματος</i>				
Ατομικά	2.98	1.94	1.86	3.31
Ομαδικά	3.18	1.69	1.81	3.55

Σημείωση. ** $p < 0.01$, * $p < .05$

Αναλύσεις Παλινδρόμησης

Εκτελέστηκαν αναλύσεις παλινδρόμησης για να εξεταστεί ο βαθμός στον οποίο η συνοχή της ομάδας μπορούσε να προβλέψει τις διαστάσεις της εθνικής-πολιτισμικής ταυτότητας. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται στον Πίνακα 5. Για το αίσθημα αναγνώρισης η

ανάλυση έδειξε ότι η συνοχή ερμήνευσε το 3% της διακύμανσης. Η πρόβλεψη ήταν στατιστικά σημαντική, $F(2,297) = 4.44$, $p < .05$. Ωστόσο, καμία από τις μεταβλητές της συνοχής δεν είχε σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη (συνοχή στο έργο, $\beta = .01$, και κοινωνική συνοχή, $\beta = .17$).

Για την έλλειψη αλληλεπίδρασης η ανάλυση έδειξε ότι η συνοχή ερμήνευσε το 2% της διακύμανσης. Η πρόβλεψη ήταν στατιστικά οριακά μη σημαντική, $F(2, 297) = 2.47$, $p = .09$. Η συνοχή στο έργο είχε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη της έλλειψης αλληλεπίδρασης ($\beta = -.29$), ενώ η κοινωνική συνοχή είχε στατιστικά μη σημαντική συνεισφορά στην ερμηνεία της έλλειψης αλληλεπίδρασης ($\beta = .21$).

Για την περιθωριοποίηση η ανάλυση έδειξε ότι η συνοχή ερμήνευσε το 10% της διακύμανσης, $F(2,297) = 16.61$, $p < .001$. Η συνοχή στο έργο είχε στατιστικά μη στατιστικά σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη της περιθωριοποίησης ($\beta = -.02$), ενώ η κοινωνική συνοχή είχε στατιστικά σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη της περιθωριοποίησης ($\beta = -.30$).

Για την αφομοίωση η ανάλυση έδειξε ότι η συνοχή ερμήνευσε το 4% της διακύμανσης. Η πρόβλεψη ήταν στατιστικά σημαντική, $F(2,297) = 5.71$, $p < .05$. Η συνοχή στο έργο είχε οριακά μη στατιστικά σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη ($\beta = .25$), ενώ η κοινωνική συνοχή είχε στατιστικά μη σημαντική συνεισφορά στην πρόβλεψη ($\beta = -.06$).

Πίνακας 5. Ανάλυση παλινδρόμησης για την εθνική-πολιτισμική ταυτότητα από την συνοχή της ομάδας.

Παράγοντες	Beta	t	F	R² change
<i>Αίσθημα αναγνώρισης</i>			4.44	.03
Συνοχή στο έργο	.00	.01		
Κοινωνική συνοχή	.17	1.18		
<i>Έλλειψη αλληλεπίδρασης</i>			2.47	.02
Συνοχή στο έργο	-.29	-1.98		
Κοινωνική συνοχή	.21	1.41		
<i>Περιθωριοποίηση</i>			16.61	.10
Συνοχή στο έργο	-.02	-.11		
Κοινωνική συνοχή	-.30	-2.17		
<i>Αφομοίωση</i>			5.71	.04
Συνοχή στο έργο	.25	1.71		
Κοινωνική συνοχή	-.06	-.42		

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΣΥΖΗΤΗΣΗ & ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Χαρακτηριστικό της σημερινής εποχής είναι η πολυπολιτισμική σύνθεση των κοινωνιών με την εισροή των αλλοδαπών και των μεταναστών στους κόλπους του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου. Σήμερα, στο γεωγραφικό χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης ζουν πια εκατομμύρια νέοι μετανάστες ή πρόσφυγες. Χώρες, όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα που στο παρελθόν υπήρξαν χώρες αποστολής, μετατράπηκαν την τελευταία δεκαετία σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Η ενσωμάτωση των πληθυσμών αυτών αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την κοινωνική ομαλότητα και την ανάπτυξη.

Ο βασικός σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να διερευνήσει τον ρόλο της αθλητικής συμμετοχής στην κοινωνικοποίηση ατόμων διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης, καθώς και να εξετάσει παράγοντες του αθλητικού περιβάλλοντος που μπορεί να διευκολύνουν τις διαδικασίες της κοινωνικής ενσωμάτωσης. Ειδικότερα, η έρευνα μας προσπάθησε να εξετάσει την σχέση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας με την συνοχή της ομάδας.

Συνοπτικά τα αποτελέσματα της έρευνας αναδεικνύουν ότι τόσο η συνοχή στο έργο όσο και η κοινωνική συνοχή σχετίζονται θετικά με το αίσθημα της αναγνώρισης και με την αφομοίωση των νεαρών αθλητών και αρνητικά με τα αισθήματα της περιθωριοποίησης. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας φαίνεται να υποστηρίζουν ότι ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλει στην κοινωνική συνοχή και στη διαμόρφωση πιο συνεκτικών κοινωνιών, διευκολύνοντας της διαδικασίες ενσωμάτωσης των μεταναστών και ατόμων αλλοδαπής καταγωγής. Η επαφή μάλιστα μέσω του παιχνιδιού με άλλα άτομα διαφορετικής φυλής, θρησκείας ή εθνικότητας, αμβλύνει τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα και στηρίζει τον διαπολιτισμικό διάλογο.

Εστιάζοντας στα ευρήματα αναλυτικά και αναλύοντας τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, προκύπτει ότι τα χρόνια αγωνιστικής εμπειρίας των νεαρών αθλητών επηρέαζαν τα αρνητικά συναισθήματα της περιθωριοποίησης. Όσοι αθλητές συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες για αρκετά χρόνια περιορίζαν την πιθανότητα κοινωνικού αποκλεισμού. Ακόμα, η συχνότητα των ημερών και των ωρών προπόνησης επηρέαζε τις σχέσεις τους με τα άλλα μέλη της ομάδας και την αλληλεπίδραση μεταξύ τους. Όσο πιο συχνές ήταν οι προπονήσεις της ομάδας τόσο ενισχύονταν η αλληλεπίδραση μεταξύ των μελών της. Σε έρευνα των Allen, Drane, Byon, και Mohn (2010), με φοιτητές-αθλητές στην Αμερική βρέθηκε ότι η συχνότητα συμμετοχής σε αθλητικές δραστηριότητες επηρέαζε τις διαδικασίες προσαρμογής και ενσωμάτωσης τους. Τα άτομα που συμμετείχαν στον αθλητισμό περισσότερες φορές προσαρμόστηκαν με μεγαλύτερη ευκολία στο πολυπολιτισμικό περιβάλλον από εκείνα που δεν ασκούσαν συχνά.

Επιπλέον, όσον αφορά την εθνικότητα, οι ελληνικής καταγωγής συμμετέχοντες φάνηκε να έχουν εντονότερο το αίσθημα της αναγνώρισης και να ταυτίζονται περισσότερο με την κυρίαρχη κουλτούρα από τους αλλοδαπούς αθλητές. Ακόμη, παρατηρήθηκε ότι στους έλληνες συμμετέχοντες η έλλειψη αλληλεπίδρασης ήταν μεγαλύτερη, ενώ οι αλλοδαποί συμμετέχοντες παρουσίαζαν εντονότερα αισθήματα περιθωριοποίησης.

Σύμφωνα με τον Parekh (1986), «τα παιδιά των μειονοτήτων, υποφέρουν από ένα συναίσθημα ασημαντότητας, οίκτου προς τον εαυτό τους, σύγχυση της ταυτότητάς τους, αλλοτρίωσης από μια διασπασμένη και σχιζοφρενική συνείδηση και ένα βασανιστικό φόβο μήπως χάσουν τις ρίζες τους». Σύμφωνα με έρευνες, οι έφηβοι μετανάστες έχει βρεθεί ότι εκφράζουν λιγότερη ικανοποίηση για την ζωή τους, βιώνουν μεγαλύτερη αποξένωση από το

κοινωνικό τους περιβάλλον και δίνουν έμφαση στην αυτό-αντανάκλαση και στην αυτό-αντίληψη (Ullman & Tatar, 2001).

Ακόμα, σημαντική διαφοροποίηση της εθνικής-πολιτιστικής ταυτότητας παρουσιάστηκε ως προς το φύλο των συμμετεχόντων. Όσον αφορά την εθνική ταυτότητα τα αγόρια φάνηκε να έχουν εντονότερο το αίσθημα της αναγνώρισης από τα κορίτσια, ενώ τα κορίτσια παρουσίαζαν εντονότερα συναισθήματα περιθωριοποίησης από τα αγόρια που συμμετείχαν στην έρευνα. Όσον αφορά την πολιτιστική ταυτότητα, τα κορίτσια έδειχναν να επιδιώκουν περισσότερο την ταύτιση με την κυρίαρχη κουλτούρα από ότι τα αγόρια, ενώ η έλλειψη αλληλεπίδρασης στα αγόρια ήταν μεγαλύτερη από ότι στα κορίτσια. Βιβλιογραφικά υποστηρίζεται ότι τα κορίτσια αντιμετωπίζουν περισσότερους περιορισμούς, προερχόμενους από θρησκευτικούς και κοινωνικούς παράγοντες, που προσδίδουν ιδιαίτερους και συγκεκριμένους ρόλους σε άντρες και γυναίκες. Αυτές οι διαφορές μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα τον αποκλεισμό των κοριτσιών από το μάθημα της Φυσικής Αγωγής, τον αθλητισμό, τον ελεύθερο χρόνο και τις ίσες ευκαιρίες (Carrington, Chievers & Williams, 1987; Carrington & Williams, 1988). Στην έρευνα των Taylor και Doherty (2005), με έφηβους μετανάστες στον Καναδά διαπιστώθηκε ότι τα κορίτσια συμμετείχαν σε αθλητικές δραστηριότητες πολλές φορές για να ξεπεράσουν τα αρνητικά συναισθήματα και την κατάθλιψη, ενώ τα αγόρια εστίαζαν στον παράγοντα της κοινωνικοποίησης.

Η συμμετοχή σε ομαδικά αθλήματα φαίνεται να διευκολύνει την διαδικασία της αφομοίωσης των νεαρών αθλητών και αθλητριών, οι οποίοι ένιωθαν εντονότερο το συναίσθημα την αναγνώρισης από τους αθλητές και τις αθλήτριες ατομικών αθλημάτων. Αντίθετα, στους αθλητές και στις αθλήτριες ατομικών αθλημάτων η έλλειψη αλληλεπίδρασης ήταν μεγαλύτερη ενώ οι ίδιοι εμφάνιζαν εντονότερα αισθήματα περιθωριοποίησης. Ο Puntnam και οι συνεργάτες

του (2004), υποστήριξαν ότι τα μέλη των ομάδων γενικότερα αναπτύσσουν ισχυρούς δεσμούς μεταξύ τους και γεφυρώνουν τις διαφορές τους. Η συμμετοχή σε ομαδικά παιχνίδια ενισχύει την συλλογικότητα, την συναίνεση και την συνεργασία ενώ ταυτόχρονα προάγει την αλληλεγγύη και συμβάλλει στην διαμόρφωση καλύτερων διαπροσωπικών σχέσεων. Η έρευνα της Walseth (2008), επιβεβαιώνει ότι οι αθλητικές ομάδες είναι ένας χώρος όπου τα άτομα μπορούν να γεφυρώσουν τις πολιτισμικές διαφορές και συμβάλλουν στην ομαλότερη ένταξη των μεταναστών.

Προσπαθώντας να εξετάσουμε την συμβολή της συνοχής της ομάδας στην πρόβλεψη της εθνικής-πολιτιστικής ταυτότητας των συμμετεχόντων, βρήκαμε ότι η συνοχή στο έργο συμβάλλει στην πρόβλεψη της έλλειψης αλληλεπίδρασης ενώ η κοινωνική συνοχή συμβάλλει στην πρόβλεψη της περιθωριοποίησης. Στις ομάδες με υψηλό επίπεδο συνοχής, αυξάνονται οι αλληλεπιδράσεις τόσο στην συνοχή στο έργο όσο και στην κοινωνική συνοχή, τα μέλη της ομάδας αισθάνονται λιγότερο άγχος, δείχνουν μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στην ομάδα, νιώθουν εντονότερα το αίσθημα της ασφάλειας και προθυμοποιούνται να μοιράζονται τις ευθύνες και να πραγματοποιούν αλλαγές για το καλό της ομάδας (Carron & Spink, 1993). Οι Baumeister και Leary (1995), υποστηρίζουν ότι αν οι δεσμοί μεταξύ της σχέσης των παικτών είναι ισχυροί, οι παίκτες νιώθουν περισσότερο ικανοποιημένοι και λιγότερο αγχωμένοι. Αντίθετα αν οι δεσμοί είναι αδύναμοι και αποκομμένοι οδηγούνται σε αρνητικά συναισθήματα.

Η σύγχρονη κοινωνία χαρακτηρίζεται από έντονες κοινωνικές αντιθέσεις. Ο αθλητισμός μπορεί να συμβάλλει με ποικίλους τρόπους σε σημαντικά ευρεία, κοινωνικά αποτελέσματα (Bailey, 2005; Burt, 1998), καθώς αποτελεί περιβάλλον φυσικής συνάντησης, αμοιβαίας εμπιστοσύνης και άμεσης επικοινωνίας. Δεδομένου ότι η αθλητική συμμετοχή εστιάζει στην κοινωνική δραστηριότητα, παρέχει ευκαιρίες για την δημιουργία φίλων, αναπτύσσει κοινωνικά

δίκτυα και μειώνει την κοινωνική απομόνωση, μπορεί να υποστηρίξει την ανάπτυξη του κοινωνικού κεφαλαίου. Παρόλα αυτά, εξαιτίας της διαφορετικότητας κάποιες φορές οι αγωνιστικοί χώροι μπορούν να γίνουν χώροι ενίσχυσης των στερεοτύπων και των αρνητικών απόψεων για τις φυλές και τις εθνικότητες. Ο αθλητισμός φέρνει τα άτομα κοντά αλλά αυτό δεν συνεπάγεται ότι αυτόματα τα βάζει να αναρωτηθούν για τις απόψεις και τυχόν προκαταλήψεις που μπορεί να έχουν για τα άτομα διαφορετικών φυλών και εθνικοτήτων.

Η παρούσα μελέτη εξέτασε την συνεισφορά των ομαδικών αθλημάτων στις διαδικασίες κοινωνικής ενσωμάτωσης νεαρών μεταναστών αθλητών και ειδικότερα τον ρόλο της συνοχής της ομάδας στην δόμηση της εθνικής και πολιτισμικής ταυτότητας. Η έρευνα δίνει σημαντικά προκαταρκτικά στοιχεία για τη σημασία της αθλητικής συμμετοχής στη διαμόρφωση θετικών προς την κοινωνική ενσωμάτωση στάσεων. Η συμμετοχή στον αθλητισμό και ειδικότερα στις αθλητικές ομάδες πιθανόν να μην είναι από μόνη της ικανή να αναπτύξει τέτοιες στάσεις – ωστόσο η διαμόρφωση κατάλληλων συνθηκών μπορεί να διευκολύνει προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης. Η συνοχή φαίνεται να είναι από τα συστατικά της ομάδας, η ανάπτυξη της οποίας μπορεί να λειτουργήσει προς την επιθυμητή κατεύθυνση. Άρα η έμφαση στην συνοχή θα πρέπει να είναι ένας από τους στόχους προγραμμάτων που θα στοχεύουν στην διευκόλυνση της ενσωμάτωσης μέσω του αθλητισμού.

Ακόμα, είναι σημαντικό, να επισημάνουμε ότι στα αποτελέσματα της έρευνας μας το ποσοστό της πρόβλεψης από την ανάλυση παλινδρόμησης ήταν σχετικά μικρό. Παρόλα αυτά, μπορεί να είναι μεγαλύτερο και πρακτικά σημαντικό σε συνδυασμό με άλλους παράγοντες του αθλητικού περιβάλλοντος. Συμπερασματικά, η παρούσα έρευνα δεν μπορεί να υποστηρίξει σχέση αίτιας-αποτελέσματος, και για το λόγο αυτό η αποτελεσματικότητα παρεμβατικών προγραμμάτων πρέπει να εξεταστεί.

Πρακτικές Εφαρμογές

Από τα αποτελέσματα της έρευνας μπορούν να προκύψουν κάποιες οδηγίες για πρακτικές εφαρμογές που ενδεχομένως να συμβάλλουν στην ενίσχυση της συνοχής μιας πολυπολιτισμικής αθλητικής ομάδας.

Ο ρόλος του προπονητή είναι καθοριστικός για την συνοχή μιας ομάδας. Στις αθλητικές ομάδες που συμμετέχουν και αλλοδαποί παίκτες, ένας από τους κυρίαρχους στόχους του προπονητή, θα πρέπει να είναι να προσπαθεί να μετριάσει τις διαφορές και την πολυμορφία στους κόλπους της ομάδας.

Οι καλές σχέσεις μεταξύ των παικτών και η αρμονία παίζουν καθοριστικό ρόλο για την συνοχή της ομάδας. Ο προπονητής οφείλει να εξηγήσει την μοναδική συνεισφορά του κάθε παίχτη στην επιτυχία της ομάδας και να επιδιώξει τον σεβασμό στην διαφορετικότητα συμβάλλοντας με αυτόν τον τρόπο στην άμβλυνση ρατσιστικών συμπεριφορών.

Ακόμα, οι «κλίκες» στην ομάδα είναι ένα συνηθισμένο φαινόμενο και όταν στην ομάδα συμμετέχουν και παίκτες διαφορετικών εθνικοτήτων είναι πολύ πιθανό να δημιουργηθούν «κλίκες» με βάση την εθνική ταυτότητα των παικτών. Οι «κλίκες» βλάπτουν την συνοχή, ιδιαίτερα σε αθλήματα που απαιτείται η συνεργασία και οι συντονισμένες ενέργειες. Είναι σημαντικό ο προπονητής να αντιλαμβάνεται έγκαιρα τις κλίκες και να τις διαλύει, δίνοντας έμφαση στο συλλογικό πνεύμα και στην αλληλεγγύη που πρέπει να χαρακτηρίζει μια ομάδα. Οι προπονητές πρέπει να προλαμβάνουν το φαινόμενο της «κλίκας» στην ομάδα. Για να το πετύχουν αυτό θα πρέπει να αυξήσουν τις ευκαιρίες για διαπροσωπική επικοινωνία μεταξύ όλων των μελών της ομάδας, να πραγματοποιούν συχνές εναλλαγές στους ρόλους των παιχτών, ακόμα και να εναλλάσσουν τους συγκατοίκους στα ταξίδια της ομάδας.

Για την επίτευξη της συνοχής σε μια ομάδα, ιδιαίτερα της κοινωνικής, είναι σημαντικό οι παίκτες να έχουν καλές σχέσεις μεταξύ τους και να περνούν αρκετό χρόνο μαζί. Ο προπονητής πρέπει να ενθαρρύνει τη συναναστροφή των μελών της ομάδας κατά τον ελεύθερο χρόνο και να επιδιώκει συναντήσεις και επαφές εκτός προπόνησης. Οι συχνές συναντήσεις και οι κοινές δραστηριότητες εκτός προπόνησης επηρεάζουν τις κοινωνικές σχέσεις στην ομάδα και ενισχύουν τους δεσμούς μεταξύ των μελών της. Ακόμη, ο προπονητής θα μπορούσε να εντάξει στις δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου κάποιες εκδηλώσεις πολιτισμικού χαρακτήρα και εξοικείωσης με την κουλτούρα των αλλοεθνών παικτών, ενθαρρύνοντας έτσι την αποδοχή της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη φιλίας μεταξύ των παικτών επιδιώκοντας ταυτόχρονα την άμβλυνση τυχόν αντιπαράθεσεων και συγκρούσεων.

Ακόμα, η συμβολή των συμπαικτών, μπορεί να κάνει ομαλότερη την ένταξη των νεοφερμένων μεταναστών αθλητών στο νέο αθλητικό αλλά και πολιτισμικό περιβάλλον. Χρήσιμο θα ήταν κάποιο μέλος της ομάδας, που έχει ήδη περάσει από αυτήν την διαδικασία, να βοηθήσει το νεοφερμένο αθλητή να εξοικειωθεί γρηγορότερα με τις δραστηριότητες και να αντιμετωπίσει τις γλωσσικές δυσκολίες που συναντά, το πρώτο διάστημα στην ομάδα. Η συμβολή του είναι σημαντική για να επιτευχθεί η θετική αλληλεπίδραση μεταξύ των μεταναστών αθλητών και της κοινωνίας υποδοχής.

Συμπερασματικά, θα μπορούσαμε να πούμε πως για την αύξηση της συνοχής της ομάδας, ιδιαίτερα της κοινωνικής, ο ρόλος του προπονητή και των σημαντικών άλλων, είναι απαραίτητο να επικεντρωθεί στο να αμβλύνει τις κοινωνικές διακρίσεις και να αντιμάχεται τους αποκλεισμούς δίνοντας την ευκαιρία της αθλητικής συμμετοχής σε όλους και όλες.

Συμπεράσματα

Αν και η Ελλάδα δεν πρωταγωνιστούσε στο παρελθόν σε εκδηλώσεις φαινομένων ρατσισμού και ξеноφοβίας, εντούτοις σήμερα, εξαιτίας της ολοένα αυξανόμενης εισροής μεταναστών στους κόλπους της, τα ρατσιστικά φαινόμενα πληθαίνουν. Ο αθλητισμός και η φυσική αγωγή καλούνται σήμερα περισσότερο από ποτέ να εμφυσήσουν στους νέους αξίες όπως η αποδοχή της διαφορετικότητας και η ισότητα και να μειώσουν την απόσταση που ενδεχομένως υπάρχει μεταξύ των ατόμων των διαφόρων πολιτισμών.

Η συμμετοχή στις ομαδικές αθλητικές δραστηριότητες παρέχει ευκαιρίες για κοινωνική αλληλεπίδραση αναπτύσσοντας το αίσθημα της κοινής ταυτότητας για όλους τους συμμετέχοντες. Συνολικά, τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης, παρέχουν ενθαρρυντικά προκαταρκτικά στοιχεία και υποδεικνύουν την ανάγκη για περαιτέρω έρευνα στους παράγοντες του αθλητικού περιβάλλοντος, που μπορεί να διευκολύνουν τις διαδικασίες της κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών. Ο ρόλος του προπονητή και η συμπεριφορά του, το κλίμα παρακίνησης, ο ρόλος της κοινωνικής υποστήριξης και η αυτονομία μπορούν να θεωρηθούν σημαντικά πεδία προς διερεύνηση, καθώς μπορεί να επηρεάσει τις διαδικασίες ενσωμάτωσης των μεταναστών στην χώρα υποδοχής.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Acker, J. (1992). Gendering organizational theory. In A.J. Mills and P. Tancred (Eds.), *Gendering organizational analysis* (pp. 248-262). Newbury Park, CA: Sage.
- Agergaard, S. (2008). Elite athletes as migrants in Danish women's handball. *International Review for the Sociology of Sport*, 43(1), 5-19.
- Alba, R. (1990). *Ethnic identity: transformation of white America*. New Heaven, CT: Yale University Press
- Allen, J., Drane, D., Byon, K., & Mohn, R. (2010). Sport as a vehicle for socialization and maintenance of cultural identity: International students attending American universities. *Sport Management Review*, 13, 421-434.
- Anderson, D.F., & Stone, G.P. (1981). Sport: A search for community. In S.L. Greendorfer & A. Yiannakis (Eds.), *Sociology of sport: Diverse perspectives* (pp. 164-172). WestPoint, NY: Leisure.
- Anthias, F. (2001). The material and the symbolic in theorizing social stratification: Issues of gender, ethnicity and class. *British Journal of Sociology*, 52 (3), 367-390.
- Arnaud, L. 2002, "Sport as a cultural system: sport policies and (new) ethnicities in Lyon and Birmingham", *International Journal of Urban and Regional Research*, 26 (3), September 2002, pp. 571-81.
- Bailey, R. (2005). Evaluating the relationship between physical education, sport and social inclusion. *Educational Review*, Vol. 57, No. 1, 71-90.
- Bandura, A. (1969). Social-learning theory of identificatory processes. In D.A. Goslin (Ed.), *Handbook of socialization theory and research*, (pp. 213- 262). Chicago: Rand McNally.

- Banks, J.A. (1993). Multicultural education: Development dimensions and challenges. *Phi Delta Kappan*, 75, 22-28.
- Bauman, Z. (2001). *Community. Seeking safety in an insecure world*. Cambridge: Polity
- Baumeister, R. F. & Leary, M. R. (1995). *The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation*. *Psychological Bulletin*, 117(3), 497-529
- Beller, J. M., & Stoll, S. K. (1995). Moral reasoning of high school student athletes and general students: An empirical study versus personal testimony. *Pediatric Exercise Science*, 7,(4), 352-363.
- Berry, J. W., Kim, U. & Boski, P. (1987). Psychological accumulation of immigrants. In Y. Y. Kim & W. Gudykunst (Eds.), *Cross-cultural adaptation: Current approaches*. Newbury Park, CA: Sage.
- Berry, J., Kim. U., Power, S., Young, M., & Bujaki, M. (1989). Acculturation attitudes in plural societies. *Applied Psychology*, 38, 185-206.
- Brawley, L.R., Carron, A.V., & Widmeyer, W.N. (1987). Assessing the cohesion of teams: Validity of the Group Environment Questionnaire. *Journal of Sport Psychology*, 9, 275-294.
- Brawley, L., Carron, A., & Widmeyer, W. (1988). Exploring the relationship between cohesion and group resistance to disruption. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 10, 199-213.
- Bredemeier, B. J., Shields, L., & Horn, J. C. (1985). Values and violence in sports today; the moral reasoning athletes use in their games and in their lives. *Psychology Today*, 19, 22-29.

- Bredemeier, B., & Shields, D. (1984a). Divergence in moral reasoning about sport and everyday life. *Sociology of Sport Journal*, 1, 348-357.
- Bredemeier, B., & Shields, D. (1984b). The utility of moral stage analysis in the investigation of athletic aggression. *Sociology of Sport Journal*, 1, 138-149.
- Bredemeier, B., & Shields, D. (1986). Moral growth among athletes and non-athletes: A comparative analysis. *Journal of Genetic Psychology*, 147, 7-18.
- Bredemeier, B., & Shields, D. (2006). Sports and character development. *President's Council on Physical Fitness and Sport. Research Digest*, 7 (1), 1-8.
- Brettell, C., & Hollifield, J. (2000). *Migration Theory: Talking across disciplines*, Routledge.
- Burt, J. J. (1998). 'The role of kinesiology in elevating modern society', *Quest*, 50, 80-95.
- Butt, L.K., & Pahnos, L.M. (1995). Why We Need a Multicultural Focus in Our Schools. *Journal of Physical Education, Recreation and Dance*, 66, 48-53.
- Camire, M., & Trudel, P. (2010). High School Athletes' Perspectives on Character Development through Sport Participation. *Physical Education and Sport Pedagogy*, Vol. 15, No. 2, 193-207.
- Carrington, B., Chivers, T., & Williams, T. (1987). Gender, leisure and sport: a case-study of young people of south Asian descent. *Leisure Studies*, 63, 265-279.
- Carrington, B., & Williams, T. (1988). Patriarchy and ethnicity: the link between school physical education and community leisure activities. In. Evans (Ed.) Teachers. *Teaching and Control in Physical Education*, 83 -96. Lewes: Falmer Press.
- Carlo, G., Koller, S. H., Eisenberg, N., Da Silva, M., & Frohlich, C. (1996). A cross national study on the relations among prosocial moral reasoning, gender role orientations, and pro social behaviors. *Developmental Psychology*, 32, 231- 240.

- Carron, A. V. (1982). Cohesiveness in sport groups: Interpretations and considerations. *Journal of Sport Psychology*, 4, 123-138
- Carron, A. V. (1984). *Cohesion in sport teams*. In J. Silva & R. Weinberg (Eds.), *Psychological foundations of sport* (pp. 340-351). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Carron, A. V. (1988). *Group dynamics in sport*. London, ON: Spodym Publishers.
- Carron, A.V., Bray, S.R., & Eys, M.A. (2002). Team cohesion and team success in sport. *Journal of Sports Sciences*, 20, 119-126.
- Carron, A. V., Brawley, L. R., & Widmeyer, W. N. (1998). The measurement of cohesiveness in sport groups. *Advances in sport and exercise psychology measurement*. (pp. 213-226).
- Carron, A., & Chellandurai, P. (1979). Cohesiveness as a factor in sport performance. *International Review of Sport Sociology*, 16, 21-41.
- Carron, A. V., & Chelladurai, P. (1981a). The dynamics of group cohesion in sport. *Journal of Sport Psychology*, 3, 123-139.
- Carron, A. V., Colman, M. M, Wheeler, J., & Stevens, D. (2002). Cohesion and performance in sport: A meta analysis. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 24, 168-188.
- Carron, A. V., & Spink, K. S. (1993). Team building in an exercise setting. *The Sport Psychologist*, 7, 8-18.
- Carron, A. V., Spink, K., & Prapavessis, H. (1997). Team building and cohesiveness in the sport and exercise setting: Use of indirect interventions. *Journal of Applied Sport Psychology*, 9, 61-72.
- Carron, A. V., Widmeyer, W. N. and Brawley, L. R. (1985). The development of an instrument to assess cohesion in sport teams: the Group Environment Questionnaire. *Journal of Sport Psychology*, 7, 244-266.

- Coakley, J. (2001). *Sport in Society: Issues and Controversies*, 7th Ed. New York, NY: McGraw-Hill.
- Coalter, F. (2007). Sports clubs, social capital and social regeneration: 'Ill-defined interventions with hard to follow outcomes'? *Sport in Society*, 10(4), 537–559.
- Coleman, D. (1993). Leisure based social support, leisure dispositions, and health. *Journal of Leisure Research*, 25(4), 350-61.
- Collins, M. F. (2002). *Sport and social exclusion*. London: Routledge.
- Collins, M. F. (2004). Sport, physical activity and social exclusion, *Journal of Sports Sciences*, 22, 727–740.
- Collins, M. and Kay, T. (2003). *Sport and Social Exclusion*. London: Routledge.
- Cortis, N., Sawrikar, P. & Muir, K. (2007), *Participation in sport and recreation by culturally and linguistically diverse women*, Social Policy Research Centre, University of New South Wales.
- Davis, M.H. (1983). Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44, 113-126.
- De Vos, G. & Suarez-Orozco, M. (1990). *Status inequality: the self in culture*. Newbury Park, CA: Sage.
- Donnelly, P., & Coakley, J. (2002). *The role of recreation in promoting social inclusion*. Toronto: Laidlaw Foundation Working Papers Series. Retrieved November 18, 2004, from <http://www.laidlawfdn.org>.
- Duyvendak, J. W., Krouwel, A., Kraaijkamp, R. & Boonstra, N. (1998) *Integratie door sport? Een onderzoek naar gemengde en ongemengde sportbeoefening van allochtonen en autochtonen*. Rotterdam: Gemeente Rotterdam.

- Eisenberg, N., Carlo, G., Murphy, B., & Van Court, P. (1995). Prosocial development in late adolescence: A longitudinal study. *Child Development*, 66, 1179-1197.
- Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). Pro social development. In W. Damon (Series Ed.) & N. Eisenberg (Vol. Ed.), *Handbook of child psychology, vol. 3: Social, emotional, and personality development* (5th ed., pp. 701-778). New York: John Wiley.
- Eitzen, D. S., & Sage, G. H. (2003). *Sociology of North American sport* (7th ed.). New York: McGraw Hill.
- Elling, A. & De Knop, P. (1998). *Naar eigen wensen en mogelijkheden. Een onderzoek naar de social integrerende betekenissen van sport in relatie tot vier doelgroepen van het landelijk sportstimuleringsbeleid*. Brussel: Vrije Universiteit Brussel.
- Elling, A., & De Knop, P. (2001). Sport en socialeintegratie: ervaringen en meningenuit het veld [Sport and social integration: experiences and opinions from the field]. *Vrijetijdsstudies*, 19: 35-52.
- Elling, A., De Knop, P., & Knoppers, A. (2001). The Social Integrative Meaning of Sport: A Critical and Comparative Analysis of Policy and Practice in the Netherlands. *Sociology of Sport Journal*, 18, 414-434.
- Elling, A., & Claringbould, I. (2005). Mechanisms of Inclusion and Exclusion in the Dutch Sports Landscape: Who Can and Wants to Belong? *Sociology of Sport Journal*, 22, 498-515.
- Engbersen, G. & Gabriëls, R. (1995), *Sferen van integrate: Naar een gedifferentieerd allochtonenbeleid*, Boom, Amsterdam.
- Espiritu, Y. (1992). *Asian American pan ethnicity*. Philadelphia: Temple University Press.

- Eys, M. A., Carron, A. V., Bray, S. R., & Brawley, L. R. (2007). Item wording and internal consistency of a measure of cohesion: The Group Environment Questionnaire. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 29*, 395-402.
- Eys, M. A., Hardy, J., Carron, A.V., & Beauchamp, M. R. (2003). The relationship between task cohesion and competitive state anxiety. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 25*, 66-76.
- Gibbons, S., Ebbeck, V., & Weiss, M. (1995). Fair play for kids: Effects on the moral development of children in physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport Physical Education, Recreation and Dance, 66*, 247-255.
- Gill, D. L., Gross, J. B., & Huddleston, S. (1983). Participation motivation in youth sports. *International Journal of Sport Psychology, 14*, 1-14.
- Gobster, P. H. (1998). Explanations for minority “underparticipation” in outdoor recreation: A look at golf. *Journal of Park and Recreation Administration, 16*, 46-64.
- Go´mez, E. (2002). The Ethnicity and Public Recreation Participation Model. *Leisure Science, 24*(2), 123-143.
- Gowricharn, R. (2001) *In- en uitsluiting in Nederland. Eenoverzicht van empirischebevindingen* [Inclusion and exclusion in the Netherlands. An overview of empirical findings]. The Hague: WRR.
- Green, K. & Hardman, K. (2000). (Eds.) *Physical education: a reader*. Oxford: Meyer & Meyer sport (UK) Ltd.
- Grey, M. (1992). Sports and immigrant, minority and Anglo relation in Garden city (Kansas) high school. *Sociology of Sport Journal, 9*, 255-270.

- Hansen, D., Stoll, S. K., Beller, J. (2000). Fair play every day: A sportsmanship training program for coaches. *Research Quarterly for Exercise and Sport Supplement*, 71(1), A-101.
- Hassandra, M., Goudas, M., Hatzigeorgiadis, A., & Theodorakis, Y. (2006). A fair play intervention program in school Olympic education. *European Journal of Psychology of Education*, XXII, 99-114.
- Hecht, M., Sedano, M. & Ribeau, S. (1993). Understanding culture, communication, and research: applications to Chicanos and Mexican Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 17, 157-165.
- Henderson, K. A. & Ainsworth, B. (2001). Researching leisure and physical activity with women of color: Issues and emerging questions. *Leisure Sciences*, 23, 21-34.
- Heo, J., & Lee, Y. (2007). "I don't want to feel like a stranger": Korean students who play basketball seriously. *Leisure/Loisir*, 31(1), 133-154.
- Hicks, R., Lalonde, R.N., & Pepler, D. (1993). The mental health of immigrant and refugee children. Psychosocial considerations in the mental health of immigrant and refugee children. *Canadian Journal of Community Mental Health*, 12, 71-87.
- Hodge, K., & Tod, D. (2001). Moral reasoning and achievement motivation in sport: A qualitative inquiry, *Journal of Sport Behavior*, 24, 307-327.
- Hoffman, M.L. (1981). Is altruism part of human nature? *Journal of Personality and Social Psychology*, 40, 121-137.
- Hoffman, M. L. (1984). Interaction of affect and cognition in empathy. In C. Izard, J. Kagan & R. Zasonc (Eds.), *Emotions, cognition, and behavior* (pp.103-131). New York: Cambridge University Press.

- Hoffman, M. (1992). Σκέψη, συναίσθημα, και συμπεριφορά στο πλαίσιο της ηθικής ανάπτυξης. Στην Σ. Βοσνιάδου (Εκδ.), *Κοινωνική Ψυχολογία*, (σελ. 76-100). Αθήνα: Gutenberg.
- Holden, P.R., & Wilde, N. (2004). *Defence or attack? Can soccer help tackle social exclusion?* Paper presented at the ISTR Sixth International Conference, Toronto, Canada.
- Holt, Nicholas. L. (2008). Positive Youth Development through Sport. *International Studies in Physical Education and Youth Sport*.
- Hutchison, R. (1987). The Croatian community. In P. Mosely, R. Cashman, J., O' Haran and H. Weatherburn (Eds.), *Sporting Immigrants* (pp. 50-62). New South Wales: Walla Walla Press.
- Hylton, K., & Totten, M. (2001). Developing "sport for all?" Addressing inequality in sport. In K. Hylton, P. Bramham, D. Jackson, & M. Nesti (Eds.), *Sports development: Policy, process and practice* (pp. 37-56). London: Routledge.
- Jackson, E.L., Crawford, D.W., & Godbey, G. (1993). Negotiation of leisure constraints *Leisure Sciences*, 75, 1-11.
- Jensen, L. A. (2003). Coming of age in a multicultural world: Globalization and adolescent cultural identity formation. *Applied Developmental Science*, 7, 189-196.
- Janssens, J. & Bottenburg, M. (1999). *Etnische tweedeling in de sport*. Arnhem: NOC NSF.
- Jenson, J. (2000). *Labour, care and social cohesion*. Paper presentation Symposium Social Cohesion, Amsterdam.
- Jones, C. (2005). Character, virtue, and physical education. *European Physical Education Review*, 11(2), 139-51.
- Jowett, S., & Lavalley, D. (2007). Social Psychology in Sport. *Human Kinetics*.

- Juniu, S. (2000). The impact of immigration: Leisure experience in the lives of South American immigrants. *Journal of Leisure Research*, 32, 358-381
- Kavussanu, M. (2008). Moral behaviour in sport: a critical review of the literature. *International Review of Sport and exercise Psychology*, Vol. 1, No. 2, 124-138.
- Keefe, S. E. (1992). Ethnic identity: the domain of perceptions and attachment to ethnic groups and cultures. *Human Organization*, 51, 35-41.
- Kernan, C. L., & Greenfield, P. M. (2005). Becoming a team: Individualism, collectivism, ethnicity, and group socialization in Los Angeles Girls' basketball. *ETHOS*, Vol.33, No. 4, 542-566.
- Klein, M. L., & Kothy, J. (Eds. 1997). *Ethnic-cultural conflicts in sports*. Hamburg, Germany: Czwalina.
- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralization: The cognitive-developmental approach. In T. Lickona (Ed.), *Moral development and behavior*, (pp. 31-53). New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Komter, A., Burgers, J., & Engbersen, G. (1999). *Het cement van de samenleving. Een verkennend studienaarsonderzoek naar solidariteit en sociale cohesie* [The cement of society. An explorative study into solidarity and social cohesion]. Utrecht/Rotterdam : AWSB.
- Kouli, O., & Papaioannou, A. (2009). Ethnic/cultural identity salience, achievement goals and motivational climate in multicultural physical education classes. *Psychology of Sport and Exercise*, 10, 45-51.
- Kozub, S. A. & Button, C. J. (2000). The influence of a competitive outcome on perceptions of cohesion in rugby and swimming teams. *International Journal of Sport Psychology*, 32, 82-95.

- Krouwel, A., Boostra, N., Duyvendak, J. W., & Veldboer, L. (2006). A good sport? Research into the capacity of recreational sport to integrate Dutch minorities. *International Review for the Sociology of Sport*, 41/2, 165-180.
- Long, T., Pantaleon, N., Bruant, G., & D' Arripe-Longueville, F. (2006). A Qualitative Study of Moral Reasoning of Young Elite Athletes. *The Sport Psychologist*, 20, 330-347.
- Lott, A. J., & Lott, B. E. (1961). Group cohesiveness, communication level, and conformity. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 62, 408-412.
- Lovell, T. (1991). Sport racism and young women. In G. Jarvie (Ed.), *Sport Racism and Ethnicity*. London: Falmer Press.
- Lowther, J., & Lane, A. (2002). Relationships between mood, cohesion and satisfaction with performance among soccer players. *Athletic Insight*, Vol.4, issue 3, 57-69.
- Majumdar, B. (2003). The vernacular in sports history. *The International Journal of the History of Sport*, 20(1), 107-125.
- Mirande, A. & Tanno, D.V. (1993). Labels, researcher perspective, and contextual validation: a commentary. *International Journal of Intercultural Relations*, 17, 149-155.
- Mosely, P., Cashman, R., O'Hara, J. & Weatherburn, H. (Eds) (1997) *Sporting Immigrants*, Sydney: Walla Walla Press.
- Muller, F., Van Zoonen, L., & De Roode, L. (2008). The Integrative Power of Sport: Imagined and Real Effects of Sport Events on Multicultural Integration. *Sociology of Sport Journal*, 25, 387-401.
- Niessen, J. (2000) *Diversity and Cohesion: New Challenges for the Integration of Immigrants and Minorities*. Strasbourg, France: Council of Europe Publishing.

- Ollif L. (2008). Playing for the future: The role of sport and recreation in supporting refugee young people to “settle well” in Australia. *Youth Studies Australia, Vol. 27, No. 1*, 52-60.
- Omidvar, R., and T. Richmond. 2003. *Perspectives on social inclusion: Immigrant settlement and social inclusion in Canada*. Working Paper Series. Toronto: Laidlaw Foundation.
- Oppedal, B., Roysamb, E., & Heyerdahi, S. (2005). Ethnic group, acculturation, and psychiatric problems in young immigrants. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 46*, 646-660.
- Paraschak, V. & Tirone, S. (2003). Race and Ethnicity in Canadian Sport. In J.Crossman (Ed.). *Canadian Sport Sociology*, 119-138. Toronto: Nelson.
- Parekh, B. (1986). The meaning of multicultural education. In S. Modgil, G. Verma, K. Mallick & C. Modgil (Eds.) *Multicultural Education, The interminable debate*, 44-65. UK: Taylor & Francis Group, Ltd.
- Paskevich, D. M., Brawley, L. R., Dorsch, K. D., & Widmeyer, W. N. (1999). Relationship between collective efficacy and cohesion: Conceptual and measurement issues. *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice, 3*(3), 210-222.
- Pawliuk, N., Grizenko, N., Chan-Yip, A., Gantous, P., Mathew, J., & Nguyen, D. (1996). Acculturation style and psychological functioning in children of immigrants. *American Journal of Orthopsychiatry, 66*(1), 111-121.
- Phinney, J. S. (1990). Ethnic identity in adolescence and adulthood: a review. *Psychological Bulletin, 108*, 499-514.
- Phinney, J. (1992). The Multigroup Ethnic Identity Measure: A new scale for use with diverse groups. *Journal of Adolescent Research, 7*, 156-176.

- Phinney, J. S., Horenczyk, G., Liebkind, K., & Vedder, P. (2001). Ethnic identity, immigration, and well being: An international perspective. *Journal of Social Issues, 57*, 493-510.
- Prapavessis, H. & Carron, A. V. (1996). The effect of group cohesion on competitive anxiety. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 18*(1), 64-74.
- Proios, M., & Doganis, G. (2006). Influence of developmental characteristics age and education on moral judgment in team sport. *Perceptual and Motor Skills, 102*, 247-253.
- Proios, M., Doganis, G., & Athanailidis, I. (2004). Moral development and form of participation, type of sport, and sport experience. *Perceptual and Motor Skills, 99*, 633-642.
- Putnam, R.D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Roark, A. E. & Sharah, H. S. (1989). Factors Related To Group Cohesiveness. *Small Group Behavior, 20*, 62-69.
- Roberts, R. E., Phinney, J. S., Masse, L. C., Chen, Y. R., Roberts, C. R., & Romero, A. (1999). The structure of ethnic identity of young adolescents from diverse ethnocultural groups. *Journal of Early Adolescence, 19*, 301-322.
- Robinson, M. J., & Trail, G. T. (2005). Relationships among spectator gender, motives, points of attachment, and sport preference. *Journal of Sport Management, 19*, 58-80.
- Roosen, J. (1989). *Creating ethnicity*. Newbury Park, CA: Sage.
- Rowe, N. & Champion, R. (2000) *Sport participation and Ethnicity in England. Headline findings* (London: Sport England).
- Rudd, A. & Stoll, S. (2004). What type of character do athletes possess? An empirical examination of college athletes versus college non athletes with the RSBH value

- judgment inventory. *The Sport Journal*. Vol. 7, No. 2. Retrieved
<http://www.thesportjournal.org/article/what-type-character-do-athletes-possess>.
- Rushton, J. P. (1980). Altruism, socialization, and society. Engelwood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Sage, G. (1998). Does sport affect character development in athletes? *The Journal of Physical Education, Recreation & Dance*, 69(1), 15-18.
- Seippel, Ø. (2002) 'Volunteers and Professionals in Norwegian Sport Organizations: Facts, Visions and Prospects', *Voluntas* 13, 253–71.
- Schwartz, S. J., Montgomery, M. J., & Briones, E. (2006). The role of identity in acculturation among immigrant people: Theoretical propositions, empirical questions, and applied recommendations. *Human Development*, 49, 1-30.
- Shields, D., & Bredemeier, B. (1995). *Character development and physical activity*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Shields, D., & Bredemeier, B. (2000). Moral reasoning in the context of sport. Retrieved 2/10/2000.[<http://uic.edu/~lnucci/MoralEd/Sields.htm>]
- Shields, D., & Bredemeier, B. (2001). Moral development and behavior in sport. In R. N.Singer, H. A Hausenblas, & C. M. Janelle (Eds.), *Handbook of sport psychology* (2nded.) (pp. 585-603). New York: Wiley & Sons.
- Social Exclusion Unit (1998). *Truancy and school exclusion*, London: The Stationary Office.
- Sparks, III G. W., & Wayman, L. L. (1993). Multicultural Understanding in Physical Education: A Comparison of Urban and Rural Perspectives. *The Physical Educator*, 50, 58-68.
- Spink, K. S., & Carron, A. V. (1992). Group cohesion and adherence in exercise classes. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 14, 78–86.

- Stoddart, B. (1986). *Saturday Afternoon Fever: Sport in the Australian Culture*, Angus and Robertson Publishers, Australia.
- Stodolska, M., & Alexandris, K. (2004). The Role of Recreational Sport in the Adaptation of First Generation Immigrants in the United States. *Journal of Leisure Research*, Vol. 36, No. 3, 379-413.
- Stodolska, M., & Jackson, E. L. (1998). "Discrimination in Leisure and Work Experiences by a White Ethnic Minority Group." *Journal of Leisure Research* 30, 23-46.
- Stoll, S. K., & Beller, J. (2000). Do sports build character? In J. R. Gerdy (Ed.), *Sports in school: The future of an institution* (pp. 18-30). New York: Teachers College Press.
- Strandbu, E. & Bjerkeset, S. (1998). Ungdom og idrett i et flerkulturelt samfunn. Litteraturoversikt og innledendeanalyser av Osoulungdoms idrettsaktiviteter, *NOVA, Oslo*, 6.
- Tacon, R. (2007). Football and social inclusion: Evaluating social policy. *Managing Leisure*, 12(1), 1-23.
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. (1998) *Mixed methodology: combining qualitative and quantitative approaches* (Thousand Oaks, CA, Sage).
- Taylor, C. (1994). "The politics of recognition", in A. Gutmann (ed), *Multiculturalism. Examining the politics of Recognition* (New Jersey: Princeton University Press)
- Taylor, T., & Doherty, A. (2005). Adolescent sport, recreation and physical education: experiences of recent arrivals to Canada. *Sport, Education and Society*, Vol. 10, No. 2, 211-238.
- Taylor, T., & Toohey, K. (1996). Sport, gender and ethnicity: An Australian perspective. *World Leisure and Recreation*, 38, 35-37.

- Ting-Toomey, S. (1993). *Communicative resourcefulness: an identity negotiation perspective*. In R. Wiseman & J. Koester (Eds.), *Intercultural communication competence*. Newbury Park, CA: Sage.
- Ting-Toomey, S., Yee-Jung, K., Shapiro, R., Garcia, W., Wright, T. J., & Oetzel, J. G. (2000). Ethnic/cultural identity salience and conflict styles in four US ethnic groups. *International Journal of Intercultural Relations*, 24, 47-81.
- Tirone, S., & Pedlar, A. (2000). Understanding the leisure experiences of a minority ethnic group: South Asian trends and young adults in Canada. *Society and Leisure*, 23(1), 145-169.
- Tirone, S., & Pedlar, A. (2005). Leisure, Place, and Diversity: The Experiences of Ethnic Minority Youth. *Canadian Ethnic Studies*, Vol. 37, 32-48.
- Tirone, S., & Shaw, S. M. (1997). At the center of their lives: Indo Canadian women, their families and leisure. *Journal of Leisure Research*, 29, 255-244.
- Ullman, C., & Tatar, M. (2001). Psychological adjustment among Israeli adolescent immigrants: A report on life satisfaction, self-concept and self-esteem. *Journal of Youth and Adolescence*, 30, 449-464.
- Valore, T. G. (2002). Sharing adventure: The group is important! *Reclaiming Children and Youth*, 11(2), 90-94.
- Vanreusel, B. & Bulcaen, F. (1992). De sociale betekenis van sportdeelname [The social meaning of sports participation]. Leuven, Belgium: SOCK.
- VicHealth (2007), *Sport and active recreation fact sheet*, Victorian Health Promotion Foundation, Carlton, viewed 5 February 2008.

- Walseth, K., & Fasting, K. (2004). Sport as a means of integrating minority women. *Sport and Society, Vol. 7, No. 1*, 109-129.
- Walseth K. (2008). Bridging and bonding social capital in sport-experiences of young women with an immigrant background. *Sport, Education and Society, Vol. 13, No. 1*, 1-17.
- Weinberg, R. S., & Gould, D. (1995). *Foundations of Sport and Exercise Psychology*. Champaign, IL: Human Kinetics.
- Weiss, M.R. (2001). Developmental sport psychology. In N.J. Smelser & P.B. Baltes (Eds.), *International encyclopedia of the social and behavioral sciences* (pp. 3620-3624). Oxford, UK: Elsevier Science Limited
- Wentzel, K. R., & Erdley, C. A. (1993). Strategies for making friends: Relations to social behavior and peer acceptance in early adolescence. *Developmental Psychology, 29*, 819–826.
- Wheelan, S. (2005). *Group Processes: A developmental perspective*. USA: Allyn and Bacon, Boston.
- Widmeyer, W. N., Carron, A. V. & Brawley, L. R. (1993). Group cohesion in sport and exercise. *Handbook of research on sport psychology*, 672-692.
- Williams, J. M., & Widmeyer, W. N. (1991). The cohesion-performance outcome relationship in a coaching sport. *Journal of Sport & Exercise Psychology, 13*, 364-371.
- Wohl, A. (1970). Competitive sport and its social functions. *International Review of Sport Sociology, 4*, 117-124.
- Woodward, A., & Kohli, M. (2001) European societies: Inclusions/exclusions? In A. Woodward and M. Kohli (Eds.), *Inclusions and exclusions in European societies* (pp. 1-18). London: Routledge.

- Wuest, D., & Lombardo, B. (1994). *Curriculum and instruction: The secondary school physical education experience*. St. Louis, Missouri: Mosby Publishing.
- Yan, J., & MacCullagh, P. (2004). Cultural influence on youth's motivation of participation in physical activity. *Journal of Sport Behavior, Vol. 27, No. 4*, 378-390.
- Yoh, T., Yang, H., & Gordon, B. (2008). Status of participation in physical activity among international students attending colleges and universities in the United States. *College Student Journal, Vol. 42, Issue 4*.
- Γεωργογιάννης, Π. (1997). Θέματα Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Εκδόσεις Gutenberg
- Δογάνης, Γ. (1990). *Η ψυχολογία στη φυσική αγωγή και τον αθλητισμό*. Θεσσαλονίκη: Salto
- Ζαρωτής, Ι. Α., Νανούρη, Φ., & Ψυχουντάκη, Μ. (2008). Προφορική ανακοίνωση στο 10^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αθλητικής Ψυχολογίας.
- Θεοδωράκης, Γ., Γούδας, Μ., & Παπαϊωάννου, Α. (2003). *Ψυχολογική υπεροχή στον Αθλητισμό*. Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.
- Κούλη, Ο., & Παπαϊωάννου, Α. (2006). Διαπολιτισμική προσέγγιση στη φυσική αγωγή. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό, 4 (2)*, 1-14.
- Μπαλασάς, Γ. (2003). *Ψυχοκοινωνικές παράμετροι που συνδέονται με τη διδασκαλία του μαθήματος της φυσικής αγωγής στο σχολείο*. Αδημοσίευτη Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.
- Μπαλάσας, Γ., Πρώιος, Μ., Δογάνης, Γ., & Μπαλάσας, Δ. (2006). Ηθική ανάπτυξη και φυσική αγωγή-αθλητισμός. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό, 4 (2)*, 225-236.
- Ναζάκης, Χ., & Χλέτσος, Μ. (2003). *Μετανάστες και Μετανάστευση: Οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές*. Εκδόσεις Πατάκη.

- Παπαϊωάννου, Α, Θεοδωράκης, Γ. & Γούδας, Μ. (2007). *Για μια καλύτερη φυσική Αγωγή*. Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.
- Παπαχαρίσης, Β. (2006). Ο ρόλος της σχολικής φυσικής αγωγής στη διδασκαλία δεξιοτήτων ζωής. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 4 (2), 198-210.
- Πρώιος, Μ., & Αθαναλίδης, Ι. (2004). *Ηθική στα σπορ: Θεωρία και οδηγίες για ηθική συμπεριφορά*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Χριστοδουλίδη.
- Χρυσοβαλάντου-Λιάπη, Ε., Αλεξανδρή, Κ., & Τζετζής, Γ. (2009). Αξιολόγηση της παρέμβασης ενός προγράμματος κοινωνικής ένταξης αλλοδαπών παιδιών σε κατασκήνωση. *Διοίκηση Αθλητισμού και Αναψυχής*, 6 (1), 28-41.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Δημογραφικά χαρακτηριστικά

Αθλητισμός και Πολιτισμός

Οδηγίες

Αγαπητέ αθλητή,

Θα θέλαμε να ζητήσουμε τη βοήθειά σου στην έρευνα που κάνουμε σχετικά με τον αθλητισμό και τον πολιτισμό. Η συμμετοχή είναι εθελοντική, συνεπώς δεν είσαι υποχρεωμένος να πάρεις μέρος αν δεν το επιθυμείς. Τα ερωτηματολόγια που σου ζητάμε να συμπληρώσεις είναι ανώνυμα, και άρα οι απαντήσεις σου είναι **εμπιστευτικές** (κανείς δεν θα μάθει τι απάντησες). Δεν υπάρχουν σωστές και λάθος απαντήσεις, απλά θέλουμε να μάθουμε τι πραγματικά σκέφτεσαι, και σε παρακαλούμε να απαντήσεις με **ειλικρίνεια**. Βεβαιώσου ότι απαντάς σε όλες τις ερωτήσεις. Σε **ευχαριστούμε** πολύ για τη βοήθειά σου.

ΕΝΟΤΗΤΑ 1: Γενικά δημογραφικά

Φύλο: Αγόρι Κορίτσι

Ηλικία: _____

Τάξη: _____

Τόπος Γέννησης: _____

ΕΝΟΤΗΤΑ 2: Αθλητική Ταυτότητα

Τι άθλημα κάνεις; _____

Για πόσα χρόνια είσαι μέλος σε κάποιο σύλλογο/ομάδα συνολικά; _____

Ποιο είναι το όνομα της ομάδας σου; _____

Πόσες φορές την εβδομάδα προπονείσαι; φορές / εβδομάδα

Πόσες ώρες την εβδομάδα προπονείσαι; ώρες / εβδομάδα

Πόσα χρόνια είσαι στο σύλλογο/ομάδα που είσαι τώρα; _____

Συμμετέχεις σε αγώνες; Όχι Ναι

Αν ναι, εδώ και πόσα χρόνια συμμετέχεις σε αγώνες _____

Αν ναι, σε τι επίπεδο αγωνίζεσαι;

Τοπικό

Εθνικό

Διεθνές

Στο σύλλογο/ομάδα έχετε

Προπονητή

Προπονήτρια

ΕΝΟΤΗΤΑ 3: Πολιτισμική ταυτότητα

Εθνικότητα

Ελληνική

άλλη (παρακαλώ υποδείξτε) _____

**Φυλετική
Καταγωγή**

Παρακαλώ σημειώστε στη γραμμή τι σας αντιπροσωπεύει καλύτερα _____

(αν συναντήσετε κάποια δυσκολία να απαντήσετε συμβουλευτείτε τον παρακάτω πίνακα)

Λευκός – Ελλάδα	☐	Ασιάτης – Ινδία / Πακιστάν / Μπαγκλαντές	☐
-----------------	--------------------------	--	--------------------------

Λευκός – Κεντρική / Βόρεια Ευρώπη	☐	Ασιάτης – Κίνα / Ιαπωνία / Κορέα	☐
-----------------------------------	--------------------------	----------------------------------	--------------------------

Λευκός – Ανατολική Ευρώπη	☐	Ασιάτης– Μέση Ανατολή	☐
---------------------------	--------------------------	-----------------------	--------------------------

Λευκός – Νότια Ευρώπη	☐	Ασιάτης– Άλλο	
-----------------------	--------------------------	---------------------	--

Λευκός – Βαλκάνια	☐	Φυλετική μίξη – Λευκός / Μαύρος	☐
-------------------	--------------------------	---------------------------------	--------------------------

Λευκός – Άλλο		Φυλετική μίξη – Λευκός / Ασιάτης	☐
---------------------	--	----------------------------------	--------------------------

Λατίνος – Νότια Αμερική	☐	Φυλετική μίξη– Μαύρος / Ασιάτης	☐
-------------------------	--------------------------	---------------------------------	--------------------------

Μαύρος – Αφρική	☐	Φυλετική μίξη – Άλλο	
-----------------	--------------------------	----------------------------	--

Μαύρος – Αμερική	☐	Άλλο	
------------------	--------------------------	------------	--

Μαύρος – άλλο			
---------------------	--	--	--

Θρησκεία

Χριστιανός
Ορθόδοξος

Χριστιανός
Καθολικός

Μουσουλμάνος

Βουδιστής

Ινδουιστής

Άλλο
(παρακαλώ υποδείξτε)

.....

Άθρησκος

Πόσο καιρό ζεις στην Ελλάδα;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Ερωτηματολόγιο Εθνικής-Πολιτισμικής ταυτότητας

Οδηγίες

Παρακαλώ υποδείξτε σε τι βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις παρακάτω δηλώσεις βασισμένοι στην ακόλουθη κλίμακα απαντήσεων.

Κλίμακα απαντήσεων				
1 = διαφωνώ απόλυτα	2 = διαφωνώ	3 = ούτε συμφωνώ ούτε διαφωνώ	4 = συμφωνώ	5 = συμφωνώ απόλυτα

1. Αποφεύγω φιλίες με άτομα άλλων εθνικοτήτων	1	2	3	4	5
2. Πολλές φορές νιώθω άσχημα που έχω αυτή την εθνικότητα	1	2	3	4	5
3. Είναι σημαντικό για εμένα να ταυτιστώ πιο στενά με τη γενικότερη ελληνική κουλτούρα	1	2	3	4	5
4. Οι πολιτισμικές παραδόσεις της εθνικότητάς μου με εκφράζουν απόλυτα	1	2	3	4	5
5. Με απωθεί να συναναστρέφομαι με άτομα άλλων εθνικοτήτων	1	2	3	4	5
6. Συχνά νιώθω μπερδεμένος για το ποια είναι η εθνική μου ταυτότητα	1	2	3	4	5
7. Γενικά ταυτίζομαι έντονα με την ελληνική κουλτούρα	1	2	3	4	5
8. Οι αξίες της εθνικότητάς μου είναι σημαντικές για την κρίση μου σχετικά με το τι πρέπει να κάνω	1	2	3	4	5
9. Γενικά δεν νιώθω άνετα να είμαι περιτριγυρισμένος από μέλη άλλων εθνικοτήτων	1	2	3	4	5
10. Συχνά νιώθω σύγχυση για το με ποια ομάδα εθνικότητας πρέπει να ταυτίζομαι	1	2	3	4	5
11. Συνήθως συμβαδίζω με τις αρχές της ελληνικής κουλτούρας	1	2	3	4	5

12. Η εθνικότητά μου παίζει το σημαντικότερο ρόλο για την εικόνα που έχω για τον εαυτό μου	1	2	3	4	5
13. Νιώθω άβολα να συναναστρέφομαι με άτομα από διαφορετικές εθνικότητες	1	2	3	4	5
14. Νιώθω πολύ «μπερδεμένος» σχετικά με την αίσθησή μου για την ομάδα εθνικότητας της οποίας είμαι μέλος	1	2	3	4	5
15. Είναι σημαντικό για εμένα να κάνω κτήμα μου τις αρχές της ελληνικής κουλτούρας	1	2	3	4	5
16. Οι αξίες της εθνικότητάς μου καθορίζουν τη ζωή μου	1	2	3	4	5
17. Δεν ξοδεύω πολύ χρόνο με άτομα άλλων εθνικοτήτων	1	2	3	4	5
18. Συνήθως δε νιώθω άνετα ανάμεσα σε μέλη της δικής μου εθνικότητας	1	2	3	4	5
19. Η γενικότερη ελληνική κουλτούρα με εκφράζει πραγματικά	1	2	3	4	5
20. Μου αρέσει να τηρώ τις παραδόσεις της εθνικής μου κληρονομιάς	1	2	3	4	5
21. Νιώθω ότι δε μπορώ να εντάξω τον εαυτό μου σε δραστηριότητες με μέλη από άλλες ομάδες εθνικοτήτων	1	2	3	4	5
22. Συχνά νιώθω παραγκωνισμένος όταν άλλοι γύρω μου μιλάνε για θέματα εθνικής ταυτότητας	1	2	3	4	5
23. Είναι σημαντικό για εμένα να είμαι αποδεκτός από την γενικότερη ελληνική κουλτούρα	1	2	3	4	5
24. Αποφεύγω δραστηριότητες με άτομα άλλων εθνικοτήτων	1	2	3	4	5

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Γ

Ερωτηματολόγιο συνοχής της ομάδας (για ατομικά αθλήματα)

Οδηγίες

Παρακάτω θα βρείτε κάποιες δηλώσεις σχετικά με την **ομάδα**. Παρακαλώ υποδείξτε σε τι βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με ένας δηλώσεις αυτές βασισμένοι στην ακόλουθη κλίμακα απαντήσεων.

Κλίμακα απαντήσεων	
1 = διαφωνώ απόλυτα	9 = συμφωνώ απόλυτα

1. Σαν ομάδα έχουμε μεταξύ ένας πολλά κοινά στοιχεία	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Προσκαλώ ένας συναθλητές μου να κάνουμε πράγματα μαζί	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Είμαστε όλοι οι αθλητές το ίδιο αφοσιωμένοι ένας στόχους ένας ομάδας	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Κάποιοι από ένας καλύτερους φίλους μου είναι σε αυτή την ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Μου αρέσει ο τρόπος που δουλεύουμε όλοι μαζί ως ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Κάνουμε καλή παρέα με ένας συναθλητές μου όταν βρισκόμαστε έξω	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Σαν ομάδα είμαστε ενωμένοι	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Επικοινωνώ με ένας συναθλητές μου συχνά (τηλέφωνο, μηνύματα, ίντερνετ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Σε αυτή την ομάδα έχω ένας ευκαιρίες να βελτιώσω την απόδοσή μου	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. Περνάω χρόνο με ένας συναθλητές μου	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11. Μου αρέσει το πόσο πολύ θέλουμε σε αυτή την ομάδα να είμαστε καλοί	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12. Θα κρατήσω επαφή με ένας συναθλητές μου όταν τελειώσει η περίοδος	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13. Με ένας συναθλητές μου έχουμε κοινές απόψεις για συμμετοχή ένας σε αυτή την ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14. Βρισκόμαστε με ένας συναθλητές μου και εκτός προπόνησης	1	2	3	4	5	6	7	8	9

15. Απολαμβάνουμε τον τρόπο που δουλεύουμε μαζί ως ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16. Επικοινωνούμε συχνά ο ένας με τον άλλον (τηλέφωνο, μηνύματα, ίντερνετ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9

Ερωτηματολόγιο συνοχής της ομάδας (για ομαδικά αθλήματα)

Οδηγίες

Παρακάτω θα βρείτε κάποιες δηλώσεις σχετικά με την **ομάδα**. Παρακαλώ υποδείξτε σε τι βαθμό συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τις δηλώσεις αυτές βασισμένοι στην ακόλουθη κλίμακα απαντήσεων.

Κλίμακα απαντήσεων	
1 = διαφωνώ απόλυτα	9 = συμφωνώ απόλυτα

1. Σαν ομάδα ταιριάζουμε καλά στο παιχνίδι μας	1	2	3	4	5	6	7	8	9
2. Προσκαλώ τους συμπαίκτες μου να κάνουμε πράγματα μαζί	1	2	3	4	5	6	7	8	9
3. Είμαστε όλοι οι συμπαίκτες το ίδιο αφοσιωμένοι στους στόχους της ομάδας	1	2	3	4	5	6	7	8	9
4. Κάποιοι από τους καλύτερους φίλους μου είναι σε αυτή την ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
5. Μου αρέσει ο τρόπος που δουλεύουμε όλοι μαζί ως ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
6. Κάνουμε καλή παρέα με τους συμπαίκτες μου όταν βρισκόμαστε έξω	1	2	3	4	5	6	7	8	9
7. Σαν ομάδα είμαστε ενωμένοι	1	2	3	4	5	6	7	8	9
8. Επικοινωνώ με τους συμπαίκτες μου συχνά (τηλέφωνο, μηνύματα, ίντερνετ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9
9. Σε αυτή την ομάδα έχω πολλές ευκαιρίες να βελτιώσω την απόδοσή μου	1	2	3	4	5	6	7	8	9
10. Περνάω χρόνο με τους συμπαίκτες μου	1	2	3	4	5	6	7	8	9
11. Μου αρέσει το πόσο πολύ θέλουμε σε αυτή την ομάδα να είμαστε καλοί	1	2	3	4	5	6	7	8	9
12. Θα κρατήσω επαφή με τους συμπαίκτες μου όταν τελειώσει η περίοδος	1	2	3	4	5	6	7	8	9
13. Με τους συναθλητές μου έχουμε κοινές απόψεις για συμμετοχή μας σε αυτή την ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
14. Βρισκόμαστε με τους συμπαίκτες μου και εκτός προπόνησης	1	2	3	4	5	6	7	8	9

15. Απολαμβάνουμε τον τρόπο που δουλεύουμε μαζί ως ομάδα	1	2	3	4	5	6	7	8	9
16. Επικοινωνούμε συχνά ο ένας με τον άλλον (τηλέφωνο, μηνύματα, ίντερνετ)	1	2	3	4	5	6	7	8	9

